

GÜNÜMÜZE KADAR ULAŞAN MEVLEVÎHÂNELER

İNCELEME - RAPOR

Şubat 2012 - KONYA

 MEVLÂNA
ARAŞTIRMALARI
ENSTİTÜSÜ
SELÇUK
ÜNİVERSİTESİ
2010
INSTITUTE OF RUMI STUDIES
دانشگاه سلجوق انستیتوی تحقیقاتی مولانا

2011 YILI MEVKA TEKNİK DESTEK PROGRAMI

Referans No : TR52-11-TD-119

Başvuru Sahibi : Selçuk Üniversitesi Mevlana Araştırmaları Enstitüsü

Proje Adı : Günümüze Kadar Ulaşan Mevlevîhânelerin İncelenmesi
ve Rapor Hazırlanması

ŞUBAT 2012 - KONYA

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	5
Afyonkarahisar Mevlevîhânesi	9
Kütahya Mevlevîhânesi	17
Eskişehir Mevlevîhânesi	23
Gelibolu Mevlevîhânesi	29
İstanbul Mevlevîhâneleri	35
• Yenikapı Mevlevîhânesi	35
• Bahariye Mevlevîhânesi	41
• Galata Mevlevîhânesi	47
Manisa Mevlevîhânesi	53
Muğla Mevlevîhânesi	59
Tokat Mevlevîhânesi	63
SONUÇ YERİNE	69

ÖNSÖZ

*“Herkesin bir mesleği, bir işi vardır.
Ayakkabıcı marangoz dükkânında;
Demirci de kuyumcu dükkânında bir iş göremez”
(Hz. Mevlâna)*

Mevlâna'nın döneminde oğlu Sultan Veled ve özellikle torunu Ulu Ârif Çelebi'nin yaptığı ziyaretler sonucu Anadolu'da yayılan Mevlevî kültürü, Osmanlı Devletinin kurulması ve genişlemesiyle devlet ileri gelenlerinin destek ve himayesiyle 3 kıtaya yayılarak kurumsal hüviyetini ve nüfuzunu artırmıştı.

Doğuda İran/Tebriz, Batıda Macaristan/Peçoy, Kuzeyde Ukrayna Kırım Özerk Bölgesi/Gözleve, Güneyde ise Kahire/Mısır ve Arabistan/Mekke'yi içine alan geniş coğrafya içerisinde 140'a yakın noktada kurulan Mevlevîhâneler bölge insanlarına hem İslâm'ı ve hem de insanca yaşama sırlarını öğretmiştir. Konya'da bulunan Merkez Dergâh (Âsîâne-i Âliyye) başta olmak üzere, Afyonkarahisar, Manisa, Kütahya, Halep, İstanbul'da bulunan Galata, Yenikapı, Beşiktaş ve Kasımpaşa; Bursa, Kastamonu, Eskişehir, Kahire, Gelibolu ve Rumeli Yenişehir (Yunanistan) Mevlevîhâneleri “Çile” çıkarılabilen ana Dergâhlardı.

Âsîâne olarak adlandırılan bu Dergâhların haricinde “Şeyh” ve “Dede” unvanı alarak görevlendirilen Mevlevîlerin idaresindeki bugünkü Türkiye Cumhuriyeti toprakları dâhilinde 80'in üzerinde, yukarıda çerçevesi çizilen Osmanlı toprakları içinde de 60'a yakın “Zâviye” vardı. Günümüzde bir çoğu ya harabe durumunda, yada yıkılıp yerine yeni binaların yapıldığı bu

Mevlevîhâneler, son yıllarda Vakıflar Genel Müdürlüğü başta olmak üzere devlet kurumlarının büyük katkılarıyla yeniden inşâ ve restore edilmektedir.

Mevlana Kalkınma Ajansı'nın (MEVKA) 2011 Teknik Destek Programı çerçevesinde desteklenen “**Günümüze Kadar Ulaşan Mevlevîhânelerin İncelenmesi ve Rapor Hazırlanması**” başlıklı bu projenin sonuç ve incelemelerinin yer aldığı bu kitapçık umarız restore edilmesi gereken ve restore edildikten sonra aslına uygun olarak kullanılamayan Mevlevîhâneler hakkında genel bir bilgi verecek, eğer istenirse çözümüne katkı sağlayacaktır.

Projemizde sadece yurt içindeki Mevlevîhânelerin incelenmesi çerçevesinde sırasıyla, Tokat, Çorum, Afyonkarahisar, Kütahya, Eskişehir, Bursa, Gelibolu, İstanbul'da bulunan Yenikapı, Bahâriye ve Galata; Manisa ve son olarak da Muğla Mevlevîhânesi'ni ziyaret ettik. Konu ile ilgili hemen hemen tüm kişi ve kurumlara ulaşmaya çalışarak istişarelerde bulunduk, varsa eksiklik ve yanlışlıklar üzerinde değerlendirmeler yaptık.

Rapor hazırlarken ziyaret etmekle birlikte yukarıda adı geçen Çorum ve Bursa Mevlevîhânelerini yazmadık. Çünkü Çorum Mevlevîhânesi günümüzde kişisel mülk olarak bir derneğin merkezi olarak kullanılmakta ve Mevlevîlikle ilgili herhangi bir faaliyet yapılmamakta; Bursa Mevlevîhânesi ise, sadece su deposunun ön kısmına asılı bir tabeladan ibaret olup, arsasının altında Bursa Belediyesi'nin şehre su dağıtım şebekesinin bulunduğu boş bir araziden ibaretti. Yine İstanbul'da bulunan Üsküdar Mevlevîhânesi'nin yıpranmış yapısının bir derneğe tahsis edilmiş olması ve Kasımpaşa Mevlevîhânesi'nden ise günümüze kadar bir şey kalmadığından dolayı raporumuza almadık.

İnceleme gezilerine Mevlâna Araştırmaları Enstitüsü Müdürü ve Proje Yürütücüsü **Yrd.Doç.Dr. Nuri Şimşekler** ve Proje sorumlusu **Nilgün Yamaner** ile birlikte Enstitünün Yönetim Kurulu Üyeleri **Yrd.Doç.Dr. Semra Tunç**, **Yrd.Doç.Dr. Hakan Kuyumcu**, Enstitü Sekreteri **Erol Eroğlu**, Enstitü personellerinden **Uzm. Salim Eker**, **Uzm. Selman Karadağ** ve **Arş.Gör. Ayşegül Mete** katılarak inceleme, gözlemlene, rapor hazırlama ve görsel materyal toplama konusunda bizlere yardımcı oldular.

Her Mevlevîhâne hakkında gözlemlerimizi aktarmadan önce o Mevlevîhânenin kuruluşu, tamiratları, tanınmış Mevlevîleri gibi tarihî süreci hakkında kaynaklardan istifade ederek ana hatlarıyla bilgi vermeyi, sonlarına ise ulaşabildiğimiz kadarıyla Kaynakça'sını eklemeye çalıştık.

İnceleme gezileri ile birlikte bir buçuk ay gibi kısa bir sürede hazırlamaya çalıştığımız bu raporu, ziyaret ettiğimiz yerlerde, bu görevin ve aksaklıklarda tedbirler alınmasının öncelikle Kültür ve Turizm Bakanlığı'na ve Konya'yadaki ilgili mercülere; daha özeldede ise Selçuk Üniversitesi Mevlâna Araştırmaları Enstitüsü'ne düşüğünü belirten yetkililerden de aldığımız cesaretle ilgililerle paylaşıyor, Konya olarak geçmişte olduğu gibi Mevlâna ve Mevlevîlik konusunda bu şehrin üzerine büyük görevler ve sorumluluklar düşüğünü tekrar hatırlatmak istiyoruz.

Son olarak;

Enstitümüz adına bize verdiği destekten dolayı MEVKA'ya teşekkürlerimizi sunar, Konya'mızın dünyaya hediye ettiği Hz. Mevlâna ve evrensel düşüncesini, Mevlevîlik Kültürünü aslına uygun bir şekilde araştırmak, tanıtmak, geliştirmek ve yaşatmak adına yıllardır dile getirilen ve 10 yıldan bu yana bizim de telaffuz ettiğimiz uzman kişiler tarafından koordine ve idare edilecek olan “**Canlı Mevlevîhâne**” projesinin bir an önce hayata geçirilerek bu görevde somut bir adım atılmasını tüm yetkili ve ilgililerden bekliyoruz. Bunun tarihi bir görev ve sorumluluk olduğunu, aksi halde ilgili ilgisiz kişi ve kurumlar tarafından ülkemizin dört bir köşesinde ve Konya'mızda yapılan başta Semâ kursları, Semâ Dersleri, Mesnevî Dersleri gibi maddi rant ve reklam amaçlı girişimlerin çoğalacağını hatırlatmak istiyoruz.

Yrd.Doç.Dr. Nuri ŞİMŞEKLER

Selçuk Üniversitesi

Mevlâna Araştırmaları Enstitüsü Müdürü

Tarihçe:

Afyon Mevlâna Dergâhı Konya Mevlâna Dergâhı'ndan sonra önemli âsitânelerden birisidir ve ilk tesis edilen Mevlâna Dergâhı'dendir.

Afyon Mevlâna Dergâhı'nın ilk temelleri Mevlâna'nın torunu Ulu Ârif Çelebi döneminde (XIII. yüzyıl sonları) atılmış, asıl şöhretine ise Mevlâna'nın 7. kuşak torunlarından Sultan Dîvâne (Mehmed Semâî Çelebi) döneminde (XV. yüzyıl) kavuşmuştur. Mevlâna ile beraber Sultan Veled'in de Afyon'a karşı bir ilgisi olduğu Menâkıbü'l-Ârifin adlı

eserden bilinmektedir. Ulu Ârif Çelebi'yi Afyon'da misafir eden Sâhiboğlu Ahmed Bey ona olan hürmetinden dolayı eski binanın yerine ahşap yeni bir bina inşa ettirmiştir. Mevlâna Dergâhı XIX. yüzyıla gelene kadar birçok onarım faaliyetine tabi tutulmuştur.

Sultan Dîvâne'nin kızı Destina hatun zamanında vukua gelen bir yangın felaketi neticesinde harab olan dergâh onarılmış, Güneş Hatun zamanında yine bir yangın olmuş ve tekrar onarılmıştır. Dergâhın kaderindeki üçüncü yangın

1293/1876 yılında vuku bulmuş bu yangının verdiği tahribat neticesinde, kullanılamaz hale gelen dergâhı, Mehmed Raşid Çelebi, kendi imkânları ile tamir ettirmiştir. 1320/1902 yılında Afyon'da meydana gelen umumi bir yangında da dergâh zarar görmüştür. 1323/1905 yılında dergâh Ali Celâleddin Çelebi'nin gayretleriyle II. Abdülhamîd tarafından 14000 altın sarf edilerek esaslı bir şekilde tamir ettirilmiş, tamir üç yıl sürmüş ve 1908 yılında sona ermiş, dergâha bir de minare ilave edilmiş ve dergâh bugünkü biçimini almıştır.

Diğer Mevlevî tekkeleri gibi Afyon Mevlevîhânesi de yedi yüzyılı aşkın bulan mazisi içinde zengin vakıf gelirleri ile donatılmıştır. Vakfiyesinden ve çeşitli arşiv kayıtlarından bu gelirlerin günün şartlarına göre yüksek seviyede olduğu anlaşılmaktadır.

Sultan Dîvâne'nin mevlevîhânelerin açılıp yaşatılmasında önemli katkısı

olmuştur. Babasının sağığında ve vefatından sonra şeyhlik makamına getirilmiştir. Mehmet Semâi Çelebi devrinin önemli seyyahlarından. Aynı zamanda Anadolu'nun çeşitli yerlerinde zâviye ve dergâh kurmuştur. Anadolu'da İstanbul-Galata, Kütahya, Aydın, Denizli, Muğla, Burdur, Sandıklı, Eğirdir, Anadolu dışında Bağdat, Cezayir, Sakız, Midilli, Mısır dergâhları Dîvâne'nin gayretleri ile kurulmuştur. Mehmet Semâi Çelebi'nin gayretleri ile Afyonkarahisar Mevlevîhânesi Mevlevîliğin önemli merkezlerinden biri haline gelmiştir.

Mevlevîliğin dünya çapında tanınmasında önemli katkıları olmuştur. Mehmet Çelebi'den sonra onu soyundan olanlara tahsis edilmiş, son zamanlara kadar da bu durum bu mihvalde devam etmiştir. Bu sebepten olsa gerek Mevlevîlik tarikatının en dikkat çekici olaylarından biri gerçekleşmiş ve Mehmet Çelebi'nin kızı Destina Hatun oğulları adına postnişinlik makamına geçmiştir. Sultan Dîvânî'den sonra Sultan Divânî'nin kızı Gevher Hatun ile Güneş Hatunlar da şeyh vekilliği yapmışlardır.

Mevlevîhâne, semâhâne, harem-selamlık, matbah, derviş hücreleri gibi bölümleri ile büyük bir alanı

kaplıyordu. Kesme taştan yapılmış olan semâhânenin giriş kapısı üzerinde kitabesi ve Mevlevî sikkesi bulunuyordu. Kuzeye bakan cümle kapısındaki merdivenlerden sonra dedegânın hücrelerinin bulunduğu bir avluya giriliyordu. Bu avlunun ortasında büyük bir şadırvan bulunuyordu. Avlunun sağında matbah kısmının bir bölümü ile çilehane yer alıyordu.

Afyonkarahisar Mevlevihânesi bir Mevlevî âsîtânesi olması nedeniyle, semâhâne, mescid, türbe, matbah ve derviş hücrelerinden oluşmaktadır. Bu Yapıların tümü son halini Abdülhamîd Han zamanında yapılan tamiratla almıştır. Tekke ve zaviyelerin iptali kanunu çıktığında camii ve minaresi

bulunduğu için yıkılmadı. İçinde kutsal aile mensuplarının sandukaları bulunduğu için Türbe Camisi de denir. Mevlevihânenin camisi kesme taştan olup, üzeri merkezi bir kubbe ile örtülmüştür. Kasnağındaki renkli camlarla caminin içerisi aydınlatılmıştır. Büyük kubbenin altı semâhânedir. Dört tarafı ahşap, sade parmaklıklarla çevrilidir. Parmaklık aralarındaki dedelerin başlıkları Mevlevî sarığı tarzındadır. Aynı parmaklık sandukaların etrafını da çevreler. Semâhânenin doğusunda şerbethânenin üst katında da semâhâneye bakan kafesli kadınlar mahvili bulunmaktadır.

Semâhânenin sol tarafındaki türbe bölümünde de Mevlvî şeyhlerine ait 12 ahşap sanduka bulunmaktadır. Burada Mevlâna'nın torunlarından Aba Puş-i Bâlf Çelebi, Sultan-ı Dîvâne Mehmet Semaî Çelebi, Hızırşah Çelebi, Muğlalı Şâhidî Dede (?), Şah İsmail'in oğlu Elkas Mirza ve diğer Mevlvî büyükleri defnedilmiş bulunmaktadır.

Mevlevîhâne tekke ve zâviyelerin 1925 yılında kapatılmasına kadar kullanılmıştır. 2007 yılında onarılan Mevlvîhâne, günümüzde cami olarak kullanılmaktadır.

Günümüzde Afyonkarahisar Mevlvîhânesi (Sultan Divani Mevlvîhane Müzesi)

Ziyaret tarihimiz: 30 Ocak 2012
1925 yılından bu yana camii olarak kullanılan Afyonkarahisar Mevlvîhânesi, 2007-2008 yılları arası yeniden restore edilmiş, camii kısmına fazla müdahale edilmeden dışarıdaki Matbah-ı Şerif, Dede ve derviş hücreleri iç tasarımıyla yenilenmiş ve mankenler konularak Müze vasfıyla ziyarete açılmıştır. Mevlvîhâne'yi diğer Mevlvîhânelerden ayıran iki husus vardır. İlki Mevlâna'nın 7. nesilden torunu olan Sultan Dîvâne'nin evlatları Güneş ve Destina hatunların burada etkin bir görevde bulunmaları;

ikincisi ise “40 Hatimli, 40 Hafızlı, 40 bin kap şifalı aşure” geleneğinin ilk defa burada başlamış ve diğer Mevlvîhânelere yayılmış olmasıdır. Bu gelenek muharrem ayında bugünde devam ettirilmekte, her bir kazanın bir hayırsever tarafından masrafının üstlenilmesiyle 40 kazanda aşure pişirilerek şehir protokolü ve halkın katılımıyla bir tören icra edilmektedir. Mevlvîhânenin ilk müdürü olan ve restorasyonu esnasında büyük gayretler sarfeden Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürü Lokman Derya Solmaz Mevlvîhâne ve şehir kattığı değer hususunda bizlere şu tespitlerde bulunmuştur:

“Uzun dönem kullanılmayan derviş odalarının 2007 yılında restorasyona alınıp 30 Aralık 2008 tarihinde etnografik bir müze hüviyetinde hizmete giren Afyonkarahisar Mevlevîhânesi, ziyaretçilerin büyük ilgisini çekmektedir.

Mevlevîhâneye gelen ziyaretçilere rehberlik hizmetinin de sunulması, ilgiyi daha da artırmış, Hz. Mevlana ve öğretileri daha sağlıklı bir şekilde anlatılmıştır.

Günümüzde yaşayan Mevlevî geleneğinin önemli temsilcileri ve akademisyenler de bu önemli mekânımızı ziyaret etmişler, kısa bir zaman dilimi içinde birçok önemli kişi ağırlandı. (Esin Çelebi Bayru, Hayat Nur Artıran, Tuğrul İnancer, Ahmet Özhan, Dr. Nuri Şimşekler, Prof. Dr. Mahmut Erol Kılıç, Selahattin Hidayetoğlu Çelebi, Oruç Güvenç, Nevin Halıcı, Celaleddin Loras, Mustafa Holat).

Bunun yanı sıra ilimiz protokolünün de önemsemesinin neticesinde Kabinemizin tamamına yakını, birçok devlet büyüğümüz ve bürokratımız da Mevlevîhâne Müzemizi ziyaret etmiştir. 2009 yılında I. Uluslar Arası Sultan Divani ve Mevlevilik Sempozyumu

düzenlenmiş ve başarılı geçmiştir. 2012 yılı 1-2 Haziranında bu Sempozyumun 2. gerçekleştirilecektir.

Mevlevîhânenin bu günkü haliyle ziyarete açıldığı 2009 yılında 100 bin; 2010 yılında 200 bin; 2011 yılında 300 bin ziyaretçinin gelmiş olduğu tahmin edilmektedir.

Mevlevîhânemize ulusal medyamızın da ilgisi oldukça önemlidir. Üç yıl içerisinde on beşten fazla ulusal kanalda, önemli belgesel programlarda yer alarak, ülke genelinde geniş memnuniyet uyandırmış ve çok önemli yazarlarımızın gazetelerdeki köşelerinde de yer almıştır. Bunun yanında, Afyonkarahisar hızla gelişen turizm potansiyeline sahiptir. Termal Otellerin gün geçtikçe artması, kaliteli hizmetin sunulması, Afyonkarahisar'ı bir tatil merkezi ve kongre merkezine dönüştürmektedir. (5 yıldızlı oteller iller arasında Afyonkarahisar 7. sırada

bulunmaktadır). Afyonkarahisar'a dışarıdan gelen misafirlerin gezi programlarına Mevlevîhâne'nin de dâhil edilmesi, ayrıca önemlidir.

Bundan sonraki dönemlerde de Mevlevîhâne ile ilgili akademik çalışmalara ve yayınlara önem verilmesinin gerekliliğini de vurgulamak gerekir. Bu bağlamda şahsımın yapmış olduğu yüksek lisansın da (Şeyh Ali Celaleddin Çelebi ve Döneminde Afyonkarahisar Mevlevîhânesi 1894-1918) katkısının olacağına inanmaktayım."

Sultan Divâne'nin torunlarından Semai Çelebi, eşi ve kızı Safinaz Çelebi ile evlerinde yaptığımız görüşmelerde ise şu konular konuşulmuştur.

Afyonkarahisar Mevlevîhânesi'nin yeniden restore edilmesi ve canlandırılması amacıyla 2007 yılı sıralarında "Afyonkarahisar Sultan Divanî Mevlevîhâne Müzesini Yaşatma Derneği" kurulmuş. Bu dernek tarafından Afyon Kocatepe Üniversitesi Devlet Konservatuar'ı destekli ney kursları ve farklı kurslar açılmış.

Afyonkarahisar'a her sene 10 gün süren festivale tanınmış onlarca yazar gelmektedir. Bu durum şehrin kültür seviyesini yükseltmekle birlikte Mevlevîhâne'ye dışarıdan ziyareti de artırmıştır.

Afyonkarahisar'ın kültürel ve özellikle Hz. Mevlâna ve Mevlevîlik alanında tanıtılması ve geliştirilmesi hususunda gönlünü vermiş iş adamı Hüseyin Şehitoğlu ile bizi misafir ettiği Mevlevîhânenin çapraz karşısındaki Şehitoğlu Konağı'nda bir görüşme yapıyoruz. Hüseyin Şehitoğlu aynı zamanda Belediye Meclis Üyesi ve Belediye Başkan Vekili. Şehitoğlu Sultan Dîvânî, Mevlevîhâne ve Hz. Mevlâna'nın şehir halkı tarafından bilinmesi, anlaşılması ve bu vesile ile şehrin tanıtılması konusunda üzerine düşen her göreve hazır olduklarını, bu konuda hem kurumsal anlamda, hem de kişisel olarak gayret sarf edip ilgilileri bir araya getirerek istişare toplantıları yaptıklarını belirtiyor.

Görüşmeye daha sonra İl Kültür ve Turizm Müdürü Lokman Derya Solmaz da katılarak şehrin en önemli kültürel hareketlilik merkezinin Afyon Mevlâhânesi olduğunu belirtip sohbet sonunda nây-i şerifi üflüyor ve Konya'ya götürmek üzere aşk u niyâzlarını sunuyor.

Konuşmalar esnasında; 1950'li yıllarda Konya'da Şeb-i Arûs etkinliklerine eklenen Mukâbele-i Şerife (Semâ) katılan Afyonkarahisarlı Mıtrıp heyeti ve Semâzenlerden Rıza Sarı (d. 1920) Bekir Alpergöl (d. 1945), Seniğ Bayık (d. 1941) ve o yıllarda sikke-i şeriflere destar sarmayı bilen tek kişi Mehmet Dönergöz ustanın 1960'larda Hz. Pîr'in huzurundaki sandukaların üzerindeki

sikkelerin destarlarını yenilemek için Konya'ya gittiği hoş bir anı olarak dile getiriliyor.

Sohbetin sonlarında Afyonkarahisar'da Hz. Mevlâna ve Mevlevîlikle ilgili her ne aktivite olacaksa bu etkinliklerin Valilik, Belediye, Üniversite ve ilgili Sivil Toplum Örgütlerinin elbirliği ve istişaresiyle yapılması veya bu konuda bir Kurul oluşturularak bu çalışmalarını koordine etmesinin son derece yararlı olacağı dile getiriliyor.

AFYONKARAHİSAR MEVLEVİHÂNESİ HAKKINDA BİLGİ VEREN BAŞLICA KAYNAKLAR

KİTAPLAR:

İlgar, Yusuf; *Karahisâr-ı Sâhib Sultan Dîvânî Mevlevîhânesi ve Mevlevî Meşhurları*, Afyon, 2008

MAKALELER:

İlgar, Yusuf; "Afyonkarahisar Mevlevîhânesi", *II. Milletlerarası Osmanlı Devletinde Mevlevîhâneler Kongresi*, 1993, s. 107-141.

Kılıçoğlu, A. Yusuf; "Afyonkarahisar Mevlevî Dergâhından Neyzen Fevzi Dede", *Musiki Mecmuası*, C. 33, S. 374, İstanbul, 1980, s. 20-21.

Küçük, Sezai; "Mevlevîliğin Son Yüzyılı", İstanbul, 2003, s. 176-181

Nasrattinoğlu, İrfan Ünver; "Mevlâna'nın Torunu Sultan Divânî ve Afyonkarahisar Mevlevî Dergâhı", *Mevlâna ve Yaşama Sevinci*, (hzt. Feyzi Halıcı), Konya Turizm Derneği, 1978, s. 157-164.

Özönder, Hasan; "Afyon Mevlevîhânesi", *V. Milli Mevlâna Kongresi*, 1991, s. 97-123.

Seçkin, Aydın; "Türkiye'deki Önemli Mevlevîhâneler ve Mevlevîhânelerin Yaşatılmasında Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün Rolü", *Dünyada Mevlâna İzleri Uluslar Arası Sempozyum Bildirileri*, (13-11 Aralık 2007), S.Ü. Mevlâna Araştırma ve Uygulama Merkezi Yay., Konya, 2007, s. 5 vd.

Şimşekler, Nuri; "Şâhidî Dede'nin Gülşen-i Esrâr'ına Göre Afyon ve Çevresinde Mevlevî Muhitleri", *VI. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri*, (10-11 Ekim 2002), Afyonkarahisar, 2002, s. 309-317

Tarihçe:

Mevlevî târikatinin önemli merkezlerinden biri olan Kütahya Mevlevihânesi Konya ve Afyonkarahisar'dan sonra erken dönem Mevlevihâneleri içinde zikredilmiş ve banisi Mevlâna'nın oğlu Sultan Veled müntesiblerinden "Kütahya Fâtihî" diye bilinen Emir İmâdüddin Hezâr Dinâridir. Kütahya'yı çok seven Sultan Veled'in arzusu üzerine daha sonra Ergüniye Dergâhı olarak meşhur olacak yere Mevlevî dergâhını inşa edilmiştir.

Daha sonra Ulu Ârif Çelebi'nin Ahmet Eflâki ile birlikte ziyaret ettiği ve konakladığı, zamanın Germiyanoglu

Beyi I. Yakup Çelebi'nin de mürid olduğu bu zaviye, bu dönemde Kütahya'nın köylerine kadar yayılan Mevlevîliğin bu bölgedeki merkezi haline gelmiştir.

Kütahya Mevlevihânesi tarihinde en önemli mevki hiç şüphesiz, dergâhın bilinen ilk şeyhi kabul edilen Celâleddin Ergun Çelebi'ye aittir. Konya'da yetişmiş ve Kütahya'ya postnişin olmuştur. Ergun Çelebi ile birlikte dergâha ilave edilen hücre, matbah ve semâhane ile Kütahya Mevlevihânesi zamanının en önemli âsitânelerinden biri olmuştur. Kütahya Mevlevihânesi, XIX. asrın başlarında II. Mahmut döneminde

birçok onarım ve yenileme faaliyetinde bulunmuş ve semâhâne, selamlık, harem, derviş hücreleri ve matbah 1835-1839 yılları arasında yeniden inşa edilmiştir. 1841 yılında da Abdülmecid tarafından tamir edildiğine dair kitabe de dergâhda bulunmaktadır.

1887 yılında II. Abdülhamid'in emriyle Mevlevîhâne yeniden inşa edilmiştir. 1888 yılında ise Mutasarrıf Tevfik Paşa zamanında dergâhın onarıldığı ve dergâh camisindeki mimberin de yenilediğine dair bilgiler bulunmaktadır.

XIX. asrın sonlarında dergâh vekillerin kötü idaresi neticesinde harabe haline düşmüş ve bu durum 1909 yılına kadar

devam etmiştir. Kütahya Mevlevîhânesi diğer Mevlevî dergâhları gibi zengin vakıf gelirlerine sahipti ancak zamanla bu gelirlerin azaldığı görülmektedir.

Yapı kare planlı ve iki katlıdır. Ortada sekiz ayak üzerine sekizgen kasnaklı ahşap kubbe ile örtülüdür. Bitişğinde Ergun Çelebi'nin türbesi bulunmaktadır. Mevlevîhânenin matbah, derviş hücreleri ve hamamı da günümüze gelmiştir. Duvarlar moloz taş örgülü ve üzeri sıvalıdır. Tekke ve zaviyelerin kapatılmasından sonra camiye çevrilmiştir.

Halen cami olarak kullanılan yapı, son olarak 2003 yılında onarılmıştır.

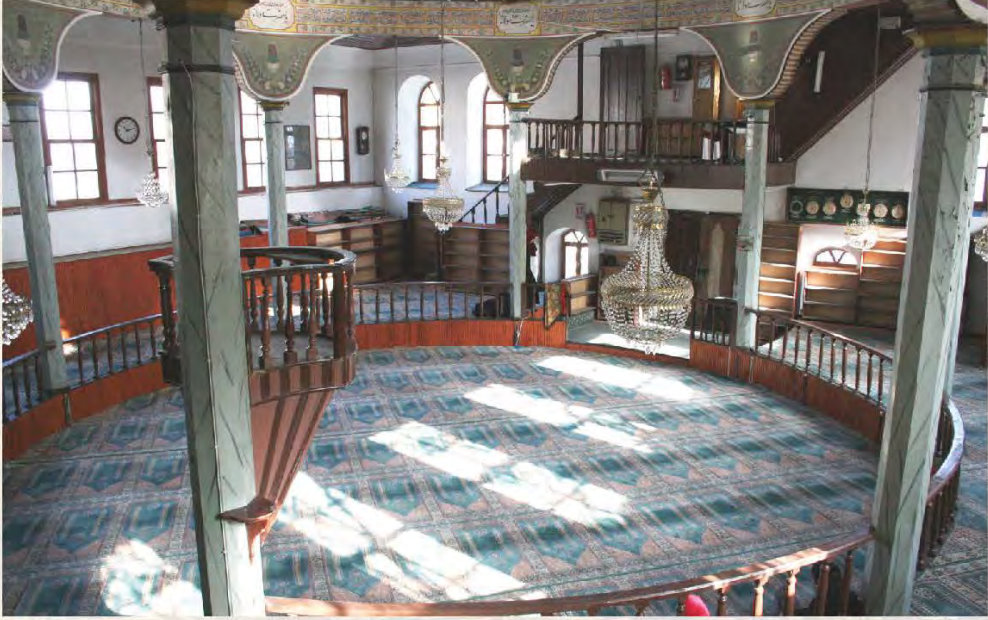
Günümüzde Dönerler Camii (Kütahya-Erguniyye Mevlevîhânesi)

Ziyaret tarihimiz: 31 Ocak 2012

Bugün sadece camii olarak kullanılan Mevlevîhâneye sabah saat 10 civarında vardık, kapısı açıldı, ama içeride imam veya müezzin dâhil olmak üzere kimse yoktu. Birkaç saatlik ziyaretimiz esnasında da kimse gelmedi.

Camii iç tezyinleriyle oldukça güzel bezenmiş olsa da zaman zaman Semâhânenin etrafındaki sütunlarda bakımsızlıklar mevcut. Kubbe

bölümünde çatlaklar mevcut, yer yer örümcek ağlarına rastlanmakta. Yine Kubbe bölümünde Ashab-ı Kehf'in köpeklerinin isimleri yazılı. Bu hususa diğer Mevlevîhânelerde şahit olmadık. Ayrıca iç kısımda başta Ergun Çelebi'ye ait sandukaların üzerinde ise olması gereken sikkeler ve destarlar yok.

Caminin dış kısmındaki Hamuşan (mezarlık) bölümü ise oldukça bakımsız. Yine Dede ve derviş hücreleri kapısı kilitli ve bakımsız bir şekilde. Eski zamanlarda buranın Aşevi olarak kullanıldığını, ancak şimdilerde bir işlevi olmadığını daha sonra ilgililerden öğreniyoruz. İşin belki de en acı kısımlarından biri de caminin dış giriş kapısına yerleştirilen

ve oldukça zevksiz ve çirkin görünen WC tabelaları.

Dönenler Camii'ni ziyaretin ardından Kütahya İl Kültür ve Turizm Müdürü Zülkarni Yeldemez beyi makamında ziyaret ederek bilgi alıyoruz. Müdür bey Mevlevîhânenin mülkiyetinin Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde, kullanımın ise Diyanet İşleri Başkanlığına ait olduğu bilgisini veriyor. Müdür bey vatandaşlardan buranın camii olarak

korunarak yeniden Mevlevîhâne şeklinde restorasyonun yapılması konusunda taleplerin olduğunu belirtiyor.

Kendisinin de bu görüşe katıldığını ifade ediyor. Biz de aynı vasıflara sahip Afyonkarahisar Mevlevîhâne Müzesi'nin buraya somut bir örnek olabileceğini dile getirerek son derece sıcak karşılandığımız makamdan ayrılıyor.

Kütahya'da Hz. Mevlâna ve Mevlevîlik konusunda çalışmalar ve araştırmalar yapmak üzere KÜMAKSAD adıyla bir dernek kurulmuş. Dernek Başkanı Tekin Uğrel ve eşi Mebrure hanımın konuğu olarak dernek binasında bir görüşme yapıyoruz. Görüşmemizde Mevlevîhâne ile ilgili yukarıdaki tespitlerimize

katıldığını söyleyen Tekin bey, yıllardır buranın restorasyonu için çaba harcadıklarını, hazırladıkları projeyi yetkili en üst düzeyde paylaştıklarını, ancak bugüne kadar bir sonuç alamadıklarını üzüntü içerisinde dile getiriyor. Derneğin tüzüğüne birinci maddesinde de Mevlevîhâne ve benzeri yapıları aktif hale getirmenin yer aldığını hatırlatıyor.

Tekin bey, KÜMAKSAD çerçevesinde başta Kenan Rifai'nin şerhinden Mesnevî Okumaları olmak üzere, çeşitli enstrüman ve güzel sanatlar kursları düzenlediklerini belirtiyor.

KÜTAHYA-ERGUNİYYE MEVLEVİHÂNESİ HAKKINDA BİLGİ VEREN BAŞLICA KAYNAKLAR

KİTAPLAR:

Doğan, Abdurahman; “Kütahya Erguniyye Mevlevîhânesi”, Kütahya, 2006

MAKALELER:

Özönder, Hasan; “Kütahya Mevlevîhanesi”, *II. Milletlerarası Osmanlı Devletinde Mevlevîhâneler Kongresi*, 1993, s. 69-90.

Kemikli, Bilal; “Kütahya Mevleviliği: Mevleviliğin Önemli Merkezlerinden Biri Olarak Kütahya”, *İSTEM İslâm San’at, Tarih, Edebiyat ve Musikisi Dergisi*, 2003, s. 103-117.

Seçkin, Aydın; “Türkiye’deki Önemli Mevlevîhâneler ve Mevlevîhânelerin Yaşatılmasında Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün Rolü”, *Dünyada Mevlâna İzleri Uluslar Arası Sempozyum, (13-11 Aralık 2007)*, Konya, 2007, s. 7

Küçük, Sezai; “Mevleviliğin Son Yüzyılı, İstanbul”, 2003, s. 212-219

Dıvarcı, İbrahim, Kuş, Ahmet, Şimşek, Feyzi; “Türkiye Mevlevîhâneleri Fotoğraf Albümü”, Konya, 2005, s. 223-235

Tarihçe:

Mevlevîhâne Eskişehir'in Odunpazarı semti, Paşa Mahallesinde yer alan Kurşunlu Camii ve etrafındaki yapılardan oluşmaktadır.

Kurşunlu Camii ve külliyesinin, 1515-1525 tarihleri arasında, Kanûni'nin vezirlerinden Çoban veya Gâzi Melek lakaplı Mustafa Paşa tarafından yapıldığı bilinir. Külliyenin mimarı tam olarak bilinmemekle beraber Mimar Sinan'dan önceki baş mimar Acem Ali'nin olduğu tahmin edilmektedir.

Çoban Mustafa Paşa'nın 1526 tarihli vakfiyesinde belirtildiğine göre külliye cami, 20 hücreli bir zâviye, sıbyan

mektebi, misafırhane (tabhâne), mutfak, odunluk, fırın, yemekhâne, çeşme ve ahırdan (kervansaray) oluşmaktadır.

Bir süre medrese olarak işlev gören külliyenin mevlvihâne oluşu 1571 senelerine kadar uzansa da tarihi seyri hakkında fazla bir bilgi bulunmamaktadır. Günümüzde cami, 20 hücreli derviş odaları, semâhâne, harem kısmı, yemekhane, mutfak ve kervansaray ayaktadır.

Mevlevîhâne, XIX. yüzyılın başlarında on beş akçe aylık ile Muhammed Mustafa uhdesinde iken vefatıyla dergâh yönetimi oğulları Süleyman ve Muhammed

Kasım'a müstereken tevcih edilmiş iken ehliyetsiz davranışları ve kifayetsizlikleri nedeniyle dergâhın tevliyeti başkalarının eline geçmiş, dervişler dağılmış ve dergâh kapanmıştır. Daha sonra hükümete başvuran Hasan Hüsnî Dede, Gazi Mustafa Paşa'nın bina ettirdiği caminin avlusunda bulunan binanın ve tekke odalarının Mevlevîliğe ait olduğunu ve babasından kendisine intikal ettiğini söylemiş, yapılan teşkilatlarda ve Konya Mevlâna Dergâhı'nda bulunan yaşlı Mevlevî dervişlerinin de şehâdetiyle 1866 yılında düzenlenen bir beratla Hasan Dede'ye tevcih edilmiştir. Bu suretle dergâhı yeniden ihya eden Hasan Hüsnî Dede zamanında, Dede'nin gayretleri ve himmetleriyle Eskişehir Mevlevîhânesi

asitâne olarak tekrar Mevlevîlik tarikatı içindeki yerini almıştır. Daha sonra Hasan Hüsnî Dede'nin oğulları meşihâte geçmiş mevlevîhâne tekke ve zaviyelerin kapatılmasına kadar faaliyetlerini sürdürmüştür.

Mevlevîhâne, büyük, kare planlı ve tek kubbelidir. Kubbe ve kubbe eteği ile pencere alınlıkları kalem işleriyle bezelidir. Beş kubbeli son cemaat yeri vardır. Bu kubbelerde de kalem işleri vardır. Minberi mermerden yapılmıştır. Tek şerefeli kesme taş minaresi, caminin kuzeybatısında yer almaktadır. Eskişehir Kurşunlu Külliyesi Vakıflar Genel Müdürlüğünce 2006–2007 yıllarında onarılmıştır.

Günümüzde Eskişehir Mevlevîhânesi (Kurşunlu Camii Külliyesi)

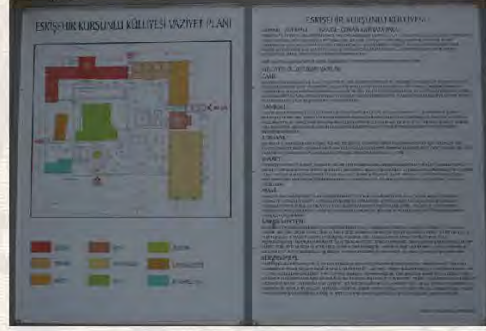
Ziyaret tarihimiz: 31 Ocak 2012
Eskişehir Mevlevîhânesi ziyaretimiz ilk olarak Hz. Mevlâna'nın torunlarından Berna Çelebi hanımefendi ile 2006'da kurdukları "Eskişehir Mevlevîhânesi Kültür Derneği"ne oldu. Dernek, Kurşunlu Camii Külliyesi içerisinde tahminen eskiden kütüphâne olarak kullanılan bir bölümde faaliyet gösteriyor. Dernek etkinliği olarak her Cumartesi Semâhâne bölümünde halka açık ney üfleniyor, ayrıca bir de

tasavvuf musikisi korosu kurulmuş. Yine haftada bir gün Berna hanım tarafından Mesnevî okumaları yapıyor. Dernek son zamanlar da bir de Semâ gurubu kurmak arzusu ile kendi bünyesinde ve dışarıdan kabul edilen adaylara Konya Türk Tasavvuf Müziği Korosu Postnişini Fahri Özçakal'ın önderliğinde 15 günde bir çalışmalar yaptırmaya başlamış.

Daha sonra Berna Çelebi ile Eskişehir Mevlevîhânesi'nin 2. bânisi Hasan Hüsnî Dede'nin ve diğer Mevlevîlerin külliyesinin arka kısmında bulunan mezarlarını ziyaret edip dua ediyor ve külliyei gezmeye başlıyoruz. Camii içindeki Semâhâne olacağını tahmin ettiğimiz orta kısmını, diğer camii olarak kullanılan Mevlevîhânelerdeki gibi (mesela, Afyonkarahisar, Kütahya, Muğla) çevreleyen ahşap dikey ızgaralar yok. Ancak mıtırıp mahfili var ve arka duvar üzerinde çok da estetik olmayan, yakın dönemde yazıldığı tahmin edilen Arap harfleriyle "Yâ Hazret-i Mevlânâ" yazısı mevcut. Külliye içerisinde Dede ve derviş hücreleri arasında küçük bir Semâhâne dahi var ki, giriş kapısı üzerindeki mıtırıp yeri restorasyon sonrasında inşâ edilmemiş. Derneğin haftalık düzenlediği ney dinletileri burada yapılıyor. Külliyesinin Dede ve derviş hücreleri de 18 adet olup günümüzde burası

geleneksel klasik Türk sanatlarının (Hat, Tezhip, Minyatür, Çerçeve, Halı dokuma, vb.) icrası ve ürünlerinin satışı için ilgililere tahsis edilmiş. Hücrelerin ön kısımlarındaki boş koridorlar ise lüle taşından üretilen materyallerin sergilendiği alan olarak kullanılmaktadır.

Külliyesinin içerisinde geçmişte Çelebiler ve Şeyh Efendiler tarafından lojman olarak kullanılan 4 adet harem odası ve 1 kervansaray var. Bu bölümler de şimdi Odunpazarı Belediyesi tarafından nikâh dairesi ve diğer kültürel etkinlikler için kullanılıyor. Nikâh memuru ile yaptığımız görüşmelerde Eskişehir halkının bu tarihî dokuyu sevdikleri için burada nikâhlarını kıymak istediklerini öğreniyoruz.

Tarihi süreç içerisinde Âsitâne olarak görev yapan Eskişehir Mevlevîhânesi'nin Matbah kısmı (Somathâne) ve diğer müstemilâtı ise şimdilerde renkli üfleme ve sıcak-soğuk cam atölyeleri olarak kullanılmakta.

Akşam Berna Çelebi'nin davetlisi olarak annesi Âlim Yarkın Çelebi'nin kızı Gönül Çelebi ve diğer aile fertleriyle tanışıp sohbet etmek için evlerine gittik. Buradaki sohbette Gönül Çelebi'nin Mevlâna Dergâhı'nda ve çevresinde geçen anılarını dinledik, babası Âlim Yarkın'ın her sabah namazını türbede kıldığını ve akabinde 99'luk tespihle zikir çektiklerini notlarımıza kaydettik.

Berna Çelebi de artık Mevlevî kültürünün sadece ülkemize değil tüm dünyaya mal olduğunu, bu Yol'un geleneğinin bozulmadan devam ettirilerek gelecek kuşaklara aktarılması hususunda başta hayatta olan Çelebiler olmak üzere, konu ile

ilgili akademisyenler ve geleneği tanıyan araştırmacılarla periyodik toplantılar yapılmasının gerekliliğine değindi. Bu sohbetin ardından akşam geç saatlerde, Osmangazi Üniversitesi öğretim üyesi Doç.Dr. Hasan Hüseyin Adaloğlu ile birlikte "Eskişehir Mevlevîhânesi" adıyla araştırmaya dayalı bir eser kaleme alan araştırmacı yazar Nizameddin Arslan ve Naci Baba lâkablı Mevlâna dostu bir gönül ehliyle saatler süren bir sohbet yaptık. Bu konuşmalar esnasında Eskişehir'de ve Mevlevîhânedede neler yapılıyor, neler yapılmalı hususunda karşılıklı fikir alışverişlerinde bulunduk.

ESKİŞEHİR MEVLEVİHÂNESİ HAKKINDA BİLGİ VEREN BAŞLICA KAYNAKLAR

KİTAPLAR:

Adahođlu, Hüseyin, Nizamettin Arslan; *Eskişehir Mevlevîhanesi*, Odunpazarı Belediyesi Yay., İstanbul, 2011 (ilk baskı: Kesit Yay., İstanbul, 2009)

MAKALELER:

Seçkin, Aydın; "Türkiye'deki Önemli Mevlevîhâneler ve Mevlevîhânelerin Yaşatılmasında Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün Rolü", *Dünyada Mevlâna İzleri Uluslar Arası Sempozyum*, (13-11 Aralık 2007), Konya, 2007, s. 10

Küçük, Sezai; *Mevlevîliğin Son Yüzyılı*, İstanbul, 2003, s. 219-221

Albek, Suzan; *Dorylaion'dan Eskişehir'e*, Eskişehir, 1991, s. 268-269

Varlık, Çađatay; "XVI. Yüzyılda Kütahya Sancağı", Erzurum, 1980, s. 268-269

Dıvarcı, İbrahim, Ahmet Kuş, Feyzi Şimşek; *Türkiye Mevlevîhâneleri Fotoğraf Albümü*, Konya, 2005, s. 146-155

Tarihçe:

Mevlevîliğin Konya çelebileri vasıtası ile yaygınlaştığı dönemde, I. Bostan Çelebi zamanında (XVII. yüzyıl) Şam ve Yenikapı Mevlevîhâneleriyle aynı devirde açılan Gelibolu Mevlevîhânesi, Osmanlı Devleti sınırları dâhilinde kurulmuş, içlerinde çile çıkarılan, derviş yetiştirilen ve adına âsitâne denilen 13 Mevlevî dergâhı arasında en geniş araziye ve en büyük semâhâneye sahip olmaktadır. Bugün, Gelibolu Hamzakoy'daki askeri bölge içinde yer alan ve deniz kenarına yakın bir alanda bulunan Mevlevîhâne, semâhâne-türbe binası ve iki taç kapıdan ibarettir.

Vakıflar Genel Müdürlüğü mülkiyetindeki Gelibolu Mevlevîhânesinin vakfiyesi ele geçmediğinden yapılış tarihi belli değildir. Ancak Mevlevî şeyhi Ağazâde

Mehmed Hakikî Dede tarafından XVII. yüzyılda yaptırıldığı bilinmektedir. Mehmet Dede ölümüne (1653) kadar mevlevîhânenin postnişînliğini de yürütmüştür.

Diğer Mevlevî âsitâneleri gibi Gelibolu Mevlevîhânesi de zaman zaman tamirata tabi tutulmuş, çoğu zaman bu tamiratlar bizzat devlet erkânı tarafından yaptırılmıştır. Şimdilik ilk tamiratını III. Mustafa döneminde yapıldığını bildiğimiz Mevlevîhâne, 1766 depreminde büyük zarar görmüş ve tamir edilmiştir. Bu tamirat sırasındaki keşif raporunda Mevlevîhâne binası ile ilgili bilgiler, XVIII. yüzyılın ikinci yarısında dergâhın müştemilatının nasıl olduğunu göstermektedir ki buna göre Mevlevîhânenin; küfenk taşından yapılmış minareli, kiremit örtülü ve

bakır alemlî, iki kat semâhânesi vardı. Semâhânenin bir yanında kadın mahveli, dîvanhâne, ocaklı köşk, diğerk yanında cephesi abdest musluklu, altı dervîş hücresiyle şeyhe mahsus sofalı iki oda ve kütüphâne vardı.

Gelibolu Mevlevîhânesi'nin bilinen ikinci tamirâtı XIX. asrın başlarında III. Selim döneminde yapılmıştır. Sultan Abdülmecid döneminde harap binalar genişletilerek yeniden bina edilmiş ve avlunun doğu taç kapısı üzerine güneş ışınlu tuğralı Azmi imzalı kitabesini koydurulmuştur. Yine Sultan Abdülmecid tarafından 1850-1851 yıllarında yeniden tamir edilmiş ve tamir kitabesi yine Azmi tarafından yazılarak batıdaki taç kapının ön cephesine yerleştirilmiştir.

Çeşitli zamanlarda yapılan onarım ve yenilemelerle mevlevîhâne, külliye hâline gelmiştir. Mevlevîhânenin mevcut

semâhânesinin 1899-1900 yılında II. Abdülhamit tarafından yeniden yaptırıldığı kapısındaki kitabeden anlaşılmaktadır.

I. Dünya Savaşı'nda oldukça zarar gören mevlevîhânenin dikdörtgen planlı, dıştan çatılı bir yapı olan semâhâne-türbe binası, iki kapı ve bazı hücreler günümüze gelebilmiştir. Zamanında minareli çatılı iki katlı bir mescit ve semâhânesi, dîvanhâne, altmış odalı harem dairesi, geniş bir yemekhane, han, kütüphane ve mektep gibi yapılardan oluşan bir külliye olduğu tarihî belgelerde belirtilmektedir.

Askerî bölge içinde kalan mevlevîhânenin mülkiyeti 1994 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğüne geçmiştir. Mevlevîhâne, dinî ve kültürel alanda yörenin önemli bir yapısı olarak Gelibolu tarihinde yer almıştır. Yapı, mimari üslubu, iç tezînatı ve karakteristik

yönleriyle geç dönem Osmanlı mimari özelliklerini taşıyan önemli bir eserdir. Osmanlı devrinden günümüze gelmiş bir kültür değeri olan bu mevlvihânenin özgün hâliyle gelecek nesillere aktarılması için titiz ve kaliteli bir onarım yapılmasına çalışılmıştır. Mevlvihâne'nin etrafı duvarla çevrili olup alanın ortasında semâhâne-türbe binası bulunmaktadır. İhâta duvarının askeri alanda kalan bölümü halen mevcuttur. İki katlı dikdörtgen planlı binanın aynı çatıda, iki ayrı kubbe altında yer alan semâhane ile türbe bölümleri içten ahşap korkuluklarla ayrılmış olup, kuzeyde semâhâne giriş kapısı, güneyde ise türbe kapısı olmak üzere iki kapısı mevcuttur. Semâhâne kısmının kubbesinde hemen hemen bütün mevlvihânelerde bulunan Mevlâna'ya ait olduğu sanılan semâa dair "Dâni semâ çi büved..." (sema nedir bilir

misin?) diye başlayan Farsça gazeli ta'lik hatla yazılmıştır.

Türbe bölümünde Mevlvihânenin ilk şeyhi Ağazâde Mehmed Dede'nin mezarı bulunmaktadır. Güney duvarında 7,74 yüksekliğinde büyük bir mihrap ve dışarıdan kollu iki beyzî merdivenle çıkılan asma mahveli bulunan semâhâne en büyük semâhâne olma özelliğine sahiptir. Gelibolu Mevlvihânesi'nde 1994-96 ve 1999-2005 yılları arasında Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce onarım yapılmıştır.

Günümüzde Gelibolu Mevlvihânesi

Ziyaret tarihimiz: 2-3 Şubat 2012
Gelibolu Mevlvihânesi'ne gitmek üzere Çanakkale'ye vardığımızda ilk önce Valiliğe giderek Özel Kalem Müdürü Mahmut Akkuş beyle (Vali Güngör

Azım Tuna şehir dışında olduğu için kendileri ile görüşme fırsatı olamıyor, ancak konuşmalarımızın kendilerine iletileceği bildiriliyor.) bir görüşme gerçekleştiriyoruz.

Görüşmemizde Çanakkale İl Kültür ve Turizm Müdürü Şinasi Haznedar da hazır bulunuyor.

Konuşmalarımız Gelibolu Mevlevîhânesi'nin tam anlamıyla Dede ve derviş hücreleri, Matbah-ı Şerîf ve diğer müstemilâtlarla birlikte henüz tamamlanmadığı ve bu konuda yapılması gerekenler çerçevesinde oluyor.

Daha sonra Gelibolu Mevlevîhânesi ile ilgili bir kitap kaleme alan Çanakkale Onsekizmart Üniversitesi öğretim üyesi Doç.Dr. Gülgün Yazıcı ve eşi Okt. Mesut Yazıcı ile görüşüyoruz. Kendileri Mevlevîhânenin restorasyonu döneminde de katkılarda bulunmuş. Onlar da Mevlevîhânenin fizikî şartlarının eksikliği ve buranın tam anlamıyla kullanılmadığı görüşünü tekrarlıyorlar.

Daha sonra Gelibolu Mevlevîhânesi'ni Koruma ve Mevlevî Kültürünü Tanıtma Derneği Başkanı ve Onsekizmart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyesi Prof.Dr. Hamit Er ile Gelibolu Mevlevîhânesi'nde 2008 yılından bu yana ayda bir kez gerçekleştirdikleri halka açık ücretsiz Semâ törenleri hakkında konuşuyoruz. Hamit hoca, Karabâş-ı Velî Kültür Merkezi'nde bulunan *Bursa Mevlâna Kültürünü Tanıtma ve Yaşatma Derneği*'nin, üstatları Mustafa Özbağ önderliğinde herhangi bir ücret talep etmeden burada Semâ yaptıklarını belirtiyor. Biz de Çanakkale'ye gelirken Bursa'ya uğradığımızı, Mustafa Özbağ hoca ve Dernek Müdürü Cafer Altay beyle konuşma fırsatı bulduğumuzu ve merkezlerinde seyrettiğimiz guruplarının Semâ'sının gelenekteki usule uymadığını, bu gurubun yaptığı fedakâr hizmetin eğer usulüne uygun Mukâbele-i Şerif şeklinde yapılması halinde daha da anlamlı olacağını belirtiyor, bu hususu kendilerine de söylediğimizi hatırlatıyoruz. Hamit hoca 18 Aralık 2011 günü Çanakkale Valiliği ile birlikte düzenledikleri Şeb-i Arus'a Konya ve İstanbul'dan Semâ gurubu davet ettiklerini ancak maalesef Konya'dan *"Siz orada Şeb-i Arûs töreni düzenleyemezsiniz, alternatif Şeb-i Arûs mu yapacaksınız..."* tarzında resmi

bir merciden (kurumu ve şahsın adını vermiyor) cevap aldıklarını; İstanbul'dan görüştüğü bir gurubun da yüksek fiyat istemesi neticesinde Bursa'dan adı geçen gurubu tekrar davet ettiklerini dile getiriyor. Biz de tarih içerisinde 17 Aralık günleri tüm Mevlevîhânelerde Şeb-i Arûs törenleri düzenlendiğini, bunun gayet normal olduğunu, hattâ organize olunup Kültür ve Turizm Bakanlığı koordinesiyle günümüzde de bunun tekrar canlandırılmasının güzel olacağını belirttik.

Ertesi gün Gelibolu'ya geçtik. Sırasıyla Kaymakam Namık Kemal Nazlı, Ticaret Odası Yönetim Kurulu Başkanı İbrahim Özen, Genel Sekreter Hüseyin Çakmak ve Belediye Başkanı M. Mustafa Özacar ile makamlarında görüşmeler yaptık. Hepsi kurumları adına yaptıkları konuşmada Gelibolu Mevlevîhânesi'nin tam işleviyle hayata geçirilmesinin gerekliliği ve önemi üzerinde durdular. Çanakkale Valisi sayın Güngör Azim Tuna'nın da ülkemizin Balkanlarla irtibat kurması açısından bu Mevlevîhâneyi çok önemseydiğini belirtiyorlar. Ayrıca buranın canlandırılması ve aslına uygun olarak işlev görmesi hususunda çaba sarf ettiklerini ancak ne Konya'dan, ne Ankara'dan, nede İstanbul'dan bu konuda yardım alabildiklerini belirtiyorlar. Özellikle Konya ve

İstanbul'dan irtibata geçtikleri Semâ guruplarının yüksek para istemesi nedeniyle periyodik olarak düzenlemeyi düşündükleri Mukâbele-i Şerifleri gerçekleştiremediklerini de ekliyorlar. Yetkililerin yine ortak görüşü; ilgili kurum ve kişilerin ders ve kurs gibi yardımlarıyla Gelibolu'da bir ekip oluşturulması, burada bir Semâ heyetinin hayata geçirilmesi ve Gelibolu Mevlevîhânesi'nin Türk kültür ve sanatının da öğretilip öğrenildiği bir yer haline gelmesi.

Konuşmalarımızın özünde ve sonuç kısmında ise hep benzer bir tespite şahit oluyoruz, o da; bu zengin Mevlevî kültürünün özünün korunması ve tanıtılması hususunda yerel yönetimler ve kurumlar olarak tam destek vermeye hazır oldukları, ancak yola ve usule tam vakıf olmadıklarından Konya'daki ilgili kurumlar ile irtibatlı olarak bu çalışmalarını yürütmeyi arzuladıkları.

GELİBOLU MEVLEVİHÂNESİ HAKKINDA BİLGİ VEREN BAŞLICA KAYNAKLAR

KİTAPLAR:

Yazıcı, Gülgün; “*Gelibolu Mevlevîhânesi ve Gelibolu’da Mevlevîlik*”, İstanbul, 2009

MAKALELER:

Ülkü, Osman; “*Gelibolu Mevlevihanesi*”, *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi - 4, Özel Sayı*, Erzurum, 1998, s. 188-196.

Çelebi, Celâlettin; “*Son Yüzyılda Mevlevîlik*”, *Uluslararası Mevlâna Bilgi Şöleni, (15-17 Aralık 2000)*, Ankara, s. 337-338.

Parla, Erdinç; “*Gelibolu Mevlevîhânesi Rölövesi*”, *İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Tarih ve Restorasyon Enstitüsü Bülteni*, S. 11-12

Seçkin, Aydın; “*Türkiye’deki Önemli Mevlevîhâneler ve Mevlevîhânelerin Yaşatılmasında Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün Rolü*”, *Dünyada Mevlâna İzleri Uluslar Arası Sempozyum, (13-11 Aralık 2007)*, Konya, 2007, s. 13-14

Küçük, Sezai; *Mevlevîliğin Son Yüzyılı*, İstanbul, 2003, s. 230-243

Divaracı, İbrahim, Kuş, Ahmet, Şimşek, Feyzi; *Türkiye Mevlevîhâneleri Fotoğraf Albümü*, Konya, 2005, s. 113-122

Tarihçe:

Yenikapı Mevlevîhânesi, Zeytinburnu ilçesi Topkapı surları dışında, Merkez Efendi Caddesi ile Mevlevî Tekkesi Sokağı arasındaki parselde bulunmaktadır.

Mevlevîhâne kuruluşundan sonra uzun yıllar İstanbul'daki Mevlevîliğin merkezi, bir "âsitâne" olarak kullanılmıştır. Yenikapı Mevlevîhânesi, selamlığı, haremi, türbesi, semâhânesi, muvakkithânesi, hünkâr mahfili, matbah-ı şerîfi, sarmıçları, hâmuşânı ve müstemilât bölümleri ile büyük bir külliye'dir. 1597 yılında açılan Mevlevîhânenin kurucusu Yeniçeri Ocağından kâtip Malkoç Mehmet Efendi'dir.

Malkoç Mehmet Efendi'nin bu Mevlevîhâne'yi kurmasını, atlatmış olduğu bir ölüm tehlikesine bağlayanlar olmuştur. Hafız Paşa'nın yanında Bağdat ve Revan seferlerine (1635) katılmış, dönüşte yeniçerilerle aralarında anlaşmazlık çıkmış ve öldürülmek istenmiştir. Bu badireyi atlattıktan sonra dönüşte Konya Mevlâna Dergâhı'nı ziyaret etmiş "*İstanbul'a sağ salim gitmek nasip olursa, orada bir Mevlevî dergâhı yaptıracağım*" diye dua etmiştir. İstanbul'a dönüşünde de dergâhın yapımını başlatmış, 1597'de Mevlevîhâne'yi açarak Sinan Mevlevî'nin oğlu Kemal Ahmed Dede'yi şeyh yapmıştır. Yenikapı Mevlevîhânesi başlangıçta semâhâne, mescit, harem,

sebil, türbe ve 18 derviş hücrelerinden meydana gelmişse de kısa sürede gelişmiştir. Sonraki yıllarda bu yapılar yıkılmış ve yerlerini daha büyükleri almıştır. Sultan II. Mahmut 1818'de 33.474 kuruş vererek semâhâne, türbe, harem ve müstemilat binalarını yenilemiştir. Abdurrahman Nâfız Paşa buraya bir kütüphane, yanına da kendi türbesini yaptırmıştır. Ne yazık ki Mevlevîhânenin kütüphanesi altındaki mahzende bulunan odunlar 1903 yılında tutuşarak kütüphaneyi yakmıştır. Bunun üzerine Sultan Mehmet Reşat 1910'da Mevlevîhâneyi yeni baştan onarmıştır. Bu onarım işlerini Mimar Kemaleddin Bey üstlenmiş ve bu kez dergâh neo-klasik üslupta yapılırken yanına bir de minare eklenmiştir.

Yenikapı Mevlevîhânesi'nin bazı bölümleri bilinmeyen bir nedenle 1961

yılında yeniden yanmış arta kalan yapılara Mevlâna Kapı Çocuk Yetiştirme Yurdu taşınmıştır. Yakın tarihlerde Mevlevîhâne bir kez daha yanmış, mezarlar ve yapının duvarları dışında ortada hiçbir şey kalmamıştır.

Yangından sonra uzun yıllar bakımsız hâlde bırakılmış olan Mevlevîhâne Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 2005-2007 yılında şimdiki haliyle yeniden canlandırılmış, yok olan semâhâne, türbe ve şerbethâne kısımların da yeniden restorasyonu yapılmıştır.

Mevlevîhâne günümüzde Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından kurulan Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi'nin Sosyal, Fen ve Medeniyetler İttifakı Enstitüsü binası olarak kullanılmakta, semâhânesinde periyodik Mukâbele-i

Şerifler icra edilmekte, bazı Semâ gurupları da burada Semâ çalışmaları yapmaktadır.

Günümüzde Yenikapı Mevlevîhânesi

Ziyaret tarihimiz: 04 Şubat 2012
Mevlevîhâneyi ziyaretimiz Cumartesi gününe rastladığı için Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi'nin orada yerleşen Enstitü görevlileri ile görüşemiyoruz. Ancak güvenlik görevlileri büyük bir nezaketle bizi Mevlevîhânenin her tarafını gezdiriyorlar. İstanbul'un en büyük Mevlevîhânelerinden olan Yenikapı Mevlevîhânesi'nin Matbah-ı Şerif kısmından gezmeye başlıyoruz. Burası henüz tefriş edilmemiş boş bir halde. Aynı koridora bağlı U şeklindeki Dede ve derviş hücreleri Enstitülerin konferans salonu, çalışma odası, derslik ve laboratuvarı olarak tefriş edilmiş. Aşağı kısımda bulunan derviş hücreleri ise kapsamlı bir kütüphâne haline getirilerek araştırmacıların hizmetine sunulmuş.

Mevlevîhânenin Semâhâne bölümü ise aynen kalarak, belli periyotlarda yapılan Mukâbele-i Şeriflere tahsis edilmiş. Bahariye Mevlevîhânesi'nin son yetiştirdiği Mevlevîlerden Midhat Bahârî Beytur'un hâs evlatlarından

ve Ahmet Bican Dede tarafından yetiştirilen Kadri Yetiş Dede, her hafta Cumartesi günleri burada tâliplere Kur'ân-ı Kerim tefsiri, Mesnevî dersi, Mevlevî âdâb ve erkânı verildiğini belirtiyor ve Semâ tâlimi yaptırıldığını söylüyor. Mevlevîhânenin dış kısmında bulunan Hâmûşânı da ziyaret edip dualarımız yaptıktan sonra, Kadri Dede ve 20-25 kişiden oluşan öğrencileriyle hazırladıkları dervîşâne somat (yemek) eşliğinde sohbet yapıyor ve günümüzde Semâ'nın oldukça fazla ilgi görmesi ve popülist bir anlayışla icrâ edilmesinin yanlışlığı üzerinde duruyoruz. Kadri Dedenin "insanlar daha İslam'ı tam bilmeden, Hz. Mevlâna'nın eserlerine vâkıf olmadan, Mevlevî âdâb ve erkânını

tanımadan Semâ yapılarının yanlış olduğunu; kişilerin bütün bu bilgilere hâiz olduktan sonra meydana çıkıp Semâ etmesi gerektiğini” vurguladıktan sonra söylediği; *“Semâ Mevlevîliğın çatısıdır. Öğrenilmesi gereken bilgiler ise duvarlardır. Hiç duvarlar olmadan çatı havada durabilir mi?”* tespitine biz de tamamen katıldığımızı beyan ediyor ve 1 saate yaklaşan bu sohbetten vaktimiz dolayısı ile ayrılmak zorunda kalıyoruz. Sohbetimiz esnasına orada hazır bulunan İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) öğretim üyesi ve Mevlevîhânenin restorasyonu sırasında danışmanlık yapan Prof. Dr. Ahmet Ersan beyden Semâhanedeki hâmuşânın sandukaların üzerlerinde kime ait olduğu niçin belirtilmedi, diye bilgi istiyoruz.

Kendisi de bazı isimlerin henüz tam bilinemediğini, bu tespitin sağlıklı bir şekilde yapıldıktan sonra bu isimlerin yazılacağını söylüyor.

Yenikapı Mevlevîhânesi’ndeki mânâ dolu bu ziyaretimizin ardından, daha önce ana giriş kapısında yeni harflerle mermer üzerinde bulunan:

Yenikapı Mevlevîhânesi
Bânisi Yeniçeri Kâtibi Malkoç
Mehmed Efendi
Yapılış Tarihi: Hicri 1006; Miladi
1597

tabelanın kaldırılmış olmasından duyduğumuz üzüntü ile Bahariye Mevlevîhânesi’ne gitmek üzere Eyüp’e doğru yol alıyoruz.

YENİKAPI MEVLEVÎHÂNESİ HAKKINDA BİLGİ VEREN BAŞLICA KAYNAKLAR

KİTAPLAR:

Ziya, Mehmet (İhtifalci); *Yenikapı Mevlevîhânesi*, İstanbul, 1913

Defter-i Dervîşân-Yenikapı Mevlevîhânesi Günlükleri, az. Bayram ali Kaya, Sezai Küçük, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yay., İstanbul, 2011

MAKALELER:

Tanman, Baha; "Yenikapı Mevlevîhânesi", *IX. Vakıf Haftası Kitabı*, Ankara, 1992, s. 93-108

Tanman, Baha; "İstanbul Mevlevîhâneleri", *Osmanlı Araştırmaları*, S. XIV, İstanbul, 1994, s. 177-183

Yücel, Erdem; "İstanbul Mevlevîhâneleri", *Milletlerarası Türkoloji Kongresi Tebliğ Özetleri*, (İstanbul, 04-09.10.1976), İstanbul, 1977, s. 53-57

Olgun, Tahir; "Yenikapı Mevlevîhânesi", *Mahfel*, S. 40, 1342h./1923

Koçu, Reşad Ekrem; "Yenikapı Mevlevîhânesi", *Yeni Musiki Mecmuası*, C. 14, S. 170, İstanbul, 1962, s. 59-61

Küçük, Sezai; "Bütün Yönleriyle XIX. Yüzyılda Yenikapı Mevlevîhânesi", *X. Millî Mevlâna Kongresi*, 2002, s. 163-196

Seçkin, Aydın; "Türkiye'deki Önemli Mevlevîhâneler ve Mevlevîhânelerin Yaşatılmasında Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün Rolü", *Dünyada Mevlâna İzleri Uluslar Arası Sempozyum*, (13-11 Aralık 2007), Konya, 2007, s. 12

Küçük, Sezai; "Mevlevîliğin Son Yüzyılı", İstanbul, 2003, s. 101-136

Tarihçe:

Beşiktaş Mevlevîhânesi'ni XVII. yüzyılın önde gelen devlet adamlarından Sadrazam Ohrili Hüseyin Paşa 1613 yılında yaptırmıştır. Mevlevîhâne'nin ilk şeyhi, aynı zamanda Gelibolu Mevlevîhânesinin şeyhi de olan Ağazâde Mehmet Dede'dir. Bu Mevlevîhâne'nin kuruluşunu anlatan ilginç bir öyküsü de vardır:

Kaptan-ı Derya Ohrili Hüseyin Paşa Akdeniz seferinden dönerken Gelibolu'ya uğramış ve Gelibolu Mevlevîhânesi Şeyhi Ağazâde Mehmet Dede'yi ziyaret etmeyi unutmuştur. İstanbul'a hareketinde şiddetli bir fırtınaya tutulmuş ve geriye dönmek zorunda kalmıştır. Tekrar Gelibolu'ya geldiğinde

deniz sakinleşmiş, yeniden hareket ettiğinde fırtına başlamıştır. Bunu bir gönül kırıklığına bağlayan Hüseyin Paşa "Galiba Gelibolu erenlerinden birini ziyaret etmeyi unuttuk." diyerek sorup, soruşturmuş ve Mehmet Dede'yi ziyaret etmediğini öğrenmiştir. Bunun üzerine Mehmet Dede'ye giderek kusurunun bağışlanmasını istemiştir. O da donanmanın Marmara'ya açılması için dua etmiş ve Paşa'ya bir daha fırtına ile karşılaşmayacağını söylemiştir. Bunun ardından da yakında Sadaret mührü ile payelendirileceğini, sonra da saraya damat olacağını müjdelemiştir. Gerçekten de Ohrili Hüseyin Paşa İstanbul'a dönüşünde sadrazamlığa

yükselmiş, bir süre sonra da kendisine damatlık layık görülmüştür. Ohrili Hüseyin Paşa, bütün bunları Ağazâde Mehmet Dede'nin kerametine bağlamış ve bir şükran borcu olarak da şimdiki Çırağan Sarayı'nın bulunduğu yere Beşiktaş Mevlevîhânesi'ni yaptırmıştır.

XIX. yüzyılın ikinci yarısında Sultan Abdülaziz Boğaziçi kıyılarında Çırağan Sarayını yaptırırken Beşiktaş Mevlevîhânesini de yıktırılmış ve Mevlevîhâne 1867 yılında geçici olarak Fındıklı'daki Karacehennem İbrahim Paşa Konağına taşınmış, orada iki yıl kalmıştır. Maçka sırtlarında, bugünkü İstanbul Teknik Üniversitesi Maden Fakültesi'nin bulunduğu yerdeki yeni Mevlevîhâne'nin yapımı tamamlanınca da oraya taşınmıştır.

Mevlevîhâne'nin kötü yazgısı peşini bırakmamış, yapımından beş yıl sonra buraya bir kışla yapılması kararlaştırılınca Mevlevîhâne 1873'te Eyüp'ün Bahariye semtine taşınmış ve artık adı da **Bahâriye Mevlevîhânesi** olmuştur.

İlk şeyhi, tanınmış Mevlevî şeyhlerinden mûsikîşinâs Hüseyin Fahreddin Dede olan Bahariye Mevlevîhânesi, dergâhların kapatılmasından sonra bakımsız kalmış, semâhânesi 1935'te yıktırılmış, 1938-1939'da harem dairesi yanmıştır. Mescit uzun yıllar depo olarak kullanılmış, Mevlevîhâne'nin son şeyhinin varisleri ile Şeyh Hasan Nazif Efendi, Şeyh Küçük Hasan Nazif Efendi, Yenişehirli Avni Bey ve Sikkezanbaşı ailesinin gömülü olduğu türbe

çökmüştür. İki fabrika duvarı arasında kalan avlu kapısı ise 1970 yılının başlarında arkasındaki ahşap selamlıkla birlikte yıktırılmıştır. Haziresindeki 20'ye yakın mezardan bazıları Eyüp Mezarlığı'na, bazıları da Edirnekapı Şehitliği'ne nakledilmiştir.

2008 yılı sıralarında Eyüp Belediyesi'nin başlattığı Mevlevîhâne'yi yeniden canlandırma projesini bir müddet sonra İstanbul Büyükşehir Belediyesi devralmış ve 2010 yılında tamamlamıştır.

Günümüzde Bahâriye Mevlevîhânesi

Ziyaret tarihimiz: 04 Şubat 2012 Bahâriye Mevlevîhânesi'nin İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından restorasyonunun tamamlanmasının ardından bazı vakıf ve derneklerin buraya talip olduğunu biliyorduk. Mevlevîhâneye vardığımızda buranın yakın bir zamanda "Başbakan ve Belediye Başkanının teveccühüyle" İnsan Vakfı'na tahsis edildiğini öğreniyoruz. Bizi Vakfın Genel Sekreter Yardımcısı Murat İnkaya karşılayarak öncelikle vakfın misyonu hakkında bilgi veriyor. Bu bilgiler çerçevesinde; insan ve Medeniyet Hareketi Derneği başta olmak üzere bazı dernek yapılanmalarının

üst birimi olan vakıf, İslâmî metod ve eğitimlerin verildiği bir kurum. Bu Mevlevîhâne de öncelikle bu amaç doğrultusunda -özellikle gençlere- eğitim verecekmiş. Ayrıca geleneksel sanatların icra edildiği, eğitiminin yapıldığı bir mekân olarak da kullanılacakmış. Murat bey, amaçlarını ise İslam'ın nurunu gönüllere taşıma misyonu olarak dillendiriyor. Yine bu yönde çeşitli kesimlerden kişi ve STK'ları dinleyip bir yol haritası çizdiklerini ekliyor. Biz buranın bir Mevlevîhâne olduğunu ve bu yönde nasıl bir planlama ve yol haritası belirlendiğini öğrenmek istiyoruz. Murat bey Mevlâna ve Mevlevîlik

konusunda kendilerinin tam bir bilgiye sahip olmadıklarını, bu konuda ilgili bazı derneklerle görüştiklerini ancak henüz kesin bir planlama olmadığını söylüyor ve bu konuda bizden de istifade etmek istediklerini belirtiyor. Biz yine şu anda buranın nasıl kullanıldığını, 18 adet olan Dede ve derviş hücrelerinde neler yapıldığını, Semâhânedede ne gibi etkinlikler gerçekleştirildiğini soruyoruz. Murat bey, Semâhânedede yakın tarihte bir sempozyum yaptıklarını, konferansların ve dinî derslerin burada verildiğini belirtiyor. Hücrelerin ise geleneksel sanatların icra edildiği mekânlar olarak kullanılacağını söylüyor ve daha tefrişatının da henüz tamamlanmadığını belirtiyor.

Mevlevîhânenin Semâhâne bölümüne girdiğimizde ise ahşap olması gereken bölümün halı ile döşendiğini, yine boş olması gereken zeminin ise büyük ve geniş yuvarlak masalarla doldurulduğunu görerek hayrete düşüyoruz. Sorduğumuz da ise derslerin bu şekilde verildiğini söylüyor. Ancak bizim daha önceki duyularımızdan bildiğimiz kadarıyla ne acıdır ki, bu Semâhâne düğün, nişan vb. gibi etkinliklerde yemek yeri olarak kullanılmıyormuş. (Burada şunu da belirtelim ki Bahâriye, İstanbul'daki

Mevlevîhâneler arasında en büyük semâ salonuna sahiptir.) Bu konu yetkililer tarafından her ne kadar net bir şekilde cevaplandırılmasa da biz Mevlevîhânededen ayrılırken kapıya yanaşan bir araçtan indirilen dolu tatlı tepsileri bu duyularımızı doğruya çıkarıyordu.

Mevlevîhânededen çıkarken, sahanın uzmanları tarafından talihi bir türlü yaver gitmeyen bir Mevlevîhâne olarak nitelendirilen Beşiktaş ve sonrasındaki Bahâriye Mevlevîhânesi'nin bu tarihî hikâyesinin nasıl devam edeceğini merak ederek, buranın şeyhi Hüseyin Fahreddin Dede ve ahfadına oradan Eyüp Mezarlığı'na taşınmış kemiklerinin sızlamaması dileğiyle dualarımızı okuyoruz...

BEŞİKTAŞ-BAHÂRİYE MEVLEVÎHÂNESİ HAKKINDA BİLGİ VEREN BAŞLICA KAYNAKLAR

KİTAPLAR:

Tanman, Baha; *Beşiktaş Mevlevîhanesi'ne İlişkin Bir Mînyatürün Mimarlık ve Kültür Tarihi Açısından Değerlendirilmesi*, İstanbul, 1990.

MAKALELER:

Küçük, Sezai; *Mevlevîliğin Son Yüzyılı*, İstanbul, 2003, s. 136-146

Çelebi, Celâlettin B; "Son Yüzyılda Mevlevîlik", *Uluslararası Mevlâna Bilgi Şöleni, (15-17 Aralık 2000)*, Ankara, s. 337-338.

Gölpınarlı, Abdülbâki; "Mevlâna'dan Sonra Mevlevîlik", (hzl. Ahmed Ateş), *Türk Dili*, C. 3, S. 33, Ankara, 1954, s. 533-534.

Tanman, Baha; "İstanbul Mevlevîhâneleri", *Osmanlı Araştırmaları* S. XIV, İstanbul, 1994, s. 177-183.

Ünver, A. Süheyl; "Beşiktaş-Çırağan Mevlevîhânesi Hakkında", *Mevlâna ve Yaşama Sevinci*, (hzl. Feyzi Halıcı), Konya Turizm Derneği, 1978, s. 165-171.

Yücel, Erdem; "Beşiktaş (Bahariye) Mevlevîhânesi", *Türk Edebiyatı*, 1977, s. 31-33.

Yücel, Erdem; "İstanbul Mevlevîhâneleri", *Milletlerarası Türkoloji Kongresi Tebliğ Özetleri, (İstanbul, 1976)*, İstanbul, 1977, s. 53-57.

Veled Çelebi İzbudak, *Hatıralarım*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1946, muhtelif sayfalar
Şimşekler, Nuri, "Bahâriye Mevlevîhânesi'nin Son Şâhidi Selman Tüzün", *Aşkın Sultanları-Son Dönem İstanbul Mevlevîleri Ulusal Sempozyumu, 14-15 Mayıs 2010, Bildiriler*, İstanbul, 2010

Pîr Aşkına, Haz. Nuri Şimşekler, TİMAŞ Yay., İstanbul, 2010, muhtelif sayfalar

Tarihçe:

İlk adı Kulekapı(sı) Mevlevihanesi olan Galata Mevlevihanesi, İstanbul'un fethinden sonra 1491 yılında Osmanlı'nın yeni başkentinde kurulan ilk Mevlevi tekkesidir. Tanınmış batılı gezginlerinin "Beyoğlu Mevlevihanesi", "Kulekapı Mevlevihanesi" olarak sözünü ettiği mevlevihânenin bulunduğu yerde daha önce Bizans'ın St. Theodore Manastırı vardı.

Ağaçlarla kaplı bu ıssız yeri, Sultan II. Bayezid bostancıbaşılık ve beylerbeylik yapan İskender Pasa'ya verir, o da burada bir av çiftliği kurar. Mevlâna'nın torunlarından Dîvâne Mehmed Çelebi,

paşadan arazisinin bir bölümünü mevlevî dergâhı yapmak için ister. İskender Paşa da bu dileği kabul eder ve 1491'de Galata Mevlevihanesi'nin yapımına başlanır.

1509 depreminde Galata Mevlevihanesi'nin de hasar gördüğü tahmin edilebilir. Mevlevihâne, dördüncü postnişîn Mesnevihan Mahmud Dedenin vefatından sonra sahihsiz kalarak harap olmuş, bir süre Halveti zâviyesi, daha sonra da medrese olarak kullanılmıştır. XVII. yüzyılın başlarında Konya'daki çeçelibik makamınca görevlendirilen Şeyh

Sırrı Abdi Dede, meşihatını üstlendiği mevlevîhânedede 1608 yılında büyük bir onarım gerçekleştirmiştir. XVII. yüzyılın ilk yarısında Tersane ve Matbah Emini İsmil Ağa da mevlevîhânedede imar faaliyetinde bulunmuş, Matbah Emini Hasan Ağa avlusunda bir çeşme yaptırmıştır.

Galata Mevlevîhânesi 1765 yılında çıkan büyük Tophane yangınında harap olmuş, dönemin padişahı III. Mustafa, Yenişehirli Osman Efendiyi bina emini tayin ederek burayı yeniden inşa ettirmiştir. Mevlevîhânenin yerleşim düzeninde önemli değişikliklerin yapıldığı diğer yenileme ise Mevlevî muhibbi III. Selim'in eseridir.

III. Selim'in tahta çıkışı sırasında mevlevîhânenin postnişîni olan ünlü divan şairi Şeyh Galib'in tekkenin tamire muhtaç olduğunu "Kaside-i Tannâne" adlı manzumesine iliştiirdiği bir arzuhal ile padişaha bildirmesi üzerine 1791-92 yılında mevlevîhâne binalarını yenilemiştir. Bu arada semâhâne bir hünkâr mahfiliyle donatılmış, Reisülküttab Mehmed Raşid Efendi'nin uzak bir kaynaktan getirttiği suyu mevlevîhâneye bağışlamıştır.

Mevlevîhânedede XIX. yüzyılda da birçok yenileme, onarım ve tadilat yapılmıştır.

Bunların ilki, II. Mahmud devrinin ünlü simalarından Halet Efendi'nin 1819'da gerçekleştirdiği imar faaliyetidir. Halet Efendi, günümüzde mevcut cümle kapısı ile yanında sebil, çeşme, muvakkithane ve kütüphane-mektepten oluşan sebilküttabı, yine cümle kapısına bitişik olan kendi türbesini inşa ettirmiş, avluyu mermerle kaplatmış, Dedegân hücrelerini onartmış, ayrıca mevlevîhânenin Mesnevî Şârihi Ankaravî Şeyh İsmail Rûsühî Dede ile Şeyh Galib Dede'nin sırlandıkları türbeyi yeniden yaptırmıştır. Mevlevîhâne 1824'de bir yangın daha geçirmiş, mescid, matbah-ı şerif ve dokuz adet hücre ortadan kalkmıştır. Şeyh Seyyid Kudretullah Dede tarafından 1828'de sadâret makamına hitaben kaleme alınan arzuhalde, yangının üzerinden dört yıl geçmesine rağmen dervişlerin hâlâ çadırlarda barındıkları ve çadırların yıpranmış olduğu belirtilerek gereğinin yapılması istenmektedir. Bunun üzerine çadırları yenileyen Sultan II. Mahmud 1835'de mevlevîhâneyi yeniden inşa ettirmiştir.

II. Mahmud'un kızı Âdile Sultan 1847'de mevlevîhâneye sarnıç, şadırvan ve çamaşırhane birimlerini ekletmiş, Abdülmecid ise 1851-52'de avludaki Hasan Ağa Çeşmesi'ni tamir ettirmiş,

ertesi yıl matbah-ı şerifi, 1859-60'da da semâhâneyi, selamlığı ve Dedegân hücrelerini içine alan ana binayı bugünkü şekliyle yeniden yaptırmıştır

XIX. yüzyılın ikinci yarısında, muhtemelen Kudretullah Dede'nin vefatını (1871) ve Halet Efendi'nin yaptırdığı açık türbeye defnini müteakip bu türbenin yerine kapalı bir türbe inşa edilmiştir. Mevlevîhâne, II. Abdülhamid ve V. Mehmed Reşad devirlerinde de küçük kapsamlı onarımlar geçirmiştir. Tekkelerin kapatılmasından (1925) sonra mevlevîhânenin ana binası halkevi, sebilküttab ise karakol olarak kullanılmıştır. Bir ara avluya bir ilkokul inşa edilmesi düşünülmüşse de bu gerçekleşmemiştir.

1945-1947 arasında belediye tarafından hazirenin Şahkulu Bostanı Sokağı üzerindeki doğu kesimi kaldırılarak yerine Beyoğlu Evlendirme Dairesi yaptırılmış, bu arada semâhânenin girişindeki ahşap türbeler, harem bölümü, matbah-ı şerif ve diğer bazı müştemilat ortadan kaldırılmıştır.

Galata Mevlevîhânesi resmi kurumların ilgisizliğine rağmen Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu ile bu kuruma bağlı İstanbul'u Sevenler Grubu'nun, özellikle Reşit Saffet Atabinen ile Hamdullah Suphi Tanrıöver'in çabaları sayesinde kısmen de olsa günümüze gelebilmiştir. Birçok girişimin sonucunda mevlevîhânenin 1946'da bütün birimleriyle bir Mevlevî kültürü müzesine dönüştürülmesine karar verilmiş ve mülkiyeti vakıflardan Milli Eğitim Bakanlığı'na intikal etmiştir.

Mevlevîhânenin müzeye dönüştürülmesi yirmi yıllık bir gecikmeyle gerçekleşebilmiş, dört yıl süren geniş kapsamlı onarım çalışmaları sonunda "Divan Edebiyatı Müzesi" adıyla 27 Aralık 1975'te ziyarete açılmıştır. 2000'li yılların ortalarında tekrar Galata Mevlevîhânesi Müzesi adını alan yapı, bazı işadamlarının yardımlarıyla restore edilmeye çalışılmışsa da tam olarak bitirilememiş ve İstanbul'un 2010 Avrupa Kültür Başkenti seçilmesiyle bu konuda kurulan Ajans tarafından 2011 yılında tamamlanmıştır. Semâhâne'nin, bahçedeki Hâmûşân'ın, diğer müstemilâtın temizlenip tanzim edilmesi, Derviş hücrelerinin de Tasavvuf Tarihi Müzesi şeklinde müze olarak düzenlemesiyle Galata Mevlevîhânesi tarihinde olduğu gibi İstanbul'un en fazla gezilen yerlerinden biri olmuştur.

Günümüzde Galata Mevlevîhânesi

Ziyaret tarihimiz: 05 Şubat 2012

Galata Mevlevîhânesi'ni Pazar günü ziyaretimizin sebebi, her Pazar saat 16:00'da burada Mukâbele-i Şerif icrâ edilmesiydi. Mevlevîhâneye

girdiğimizde o gün Mesnevî dersi verecek olan Nezih Uzel'le karşılaşıyor ve sohbet ediyoruz. Daha sonra restorasyonu sırasında büyük gayretler sarf eden Mevlevîhânenin Müdürü Yavuz Özdemir karşılıyor bizi. Hemen gezmeye başlıyoruz Mevlevîhâneyi. Öncelikle Dede ve derviş hücrelerinden başlıyoruz. Gerçekten de burası yıllar önce gördüğümüz o karanlık, karışık ve rutubetli havasından kurtulmuş Mevlevîlikle birlikte diğer tasavvufî tariklerin anlatıldığı, objelerinin sergilendiği; yanlarına Türkçe ve İngilizce açıklamaların

yazıldığı güzel bir müze olmuş. Emeği geçenlere gönlümüzden ve dilimizden teşekkürlerimizi sunuyor ve Semâhâne kısmına geçiyoruz. Bu bölümdeki, önceki halinde var olan sergi amaçlı camekânlar kaldırılmış, seyirci yeri bu şekilde biraz daha genişlemiş.

Burada Ankaravîlerin, Şeyh Gâliblerin, III. Selimlerin, II. Mahmudların, Çelebilerin, Dedelerin, Dervişlerin ve gelmiş geçmiş binlerce mânâ ehillerinin ruhlarını hissediyor, 1 saat kadar sonra başlayacak olan Mukâbele-i Şerif'in Âyin-i Şerif provalarına gönül kulağımızı veriyor ve yine daha birkaç yıl öncesine kadar mezar taşlarında salyangozların mekân tuttuğu Hâmûşân'a (Mezarlık kısmı) geçiyoruz. Artık o erkeği ve kadını ile, destarlı-destarsız şekli ile,

Mevlevîsi, Halvetisi ile, Devlet adamı, normal insanı ile bakımlı bir çim zeminin üzerinde baş uçlarında yükselen tertemiz mezar taşlarını gözlemliyor ve dualarımızı ediyoruz.

Mevlevîhânenin Müdürü Yavuz Özdemir beyden burada yapılan faaliyetlerle ilgili bilgi alıyoruz. Kendisi yeni başlatılan bir uygulama ile 4 Semâ gurubu derneğinin nöbetleşe haftada bir burada Mukâbele-i Şerif icra ettiklerini, özellikle İstiklal Caddesinde bulunan otel müşterilerinin ve turistlerin ilgi gösterdiğini, bu işin organizesinin de ilgili dernekler tarafından yapıldığını belirtiyor. Galata Mevlevîhânesi'nden ayrılırken kapısında satılan Semâ biletlerinin fiyatlarını dernek görevlisine soruyor ve 40 TL olduğunu öğreniyoruz.

GALATA MEVLEVÎHÂNESİ HAKKINDA BİLGİ VEREN BAŞLICA KAYNAKLAR

KİTAPLAR:

Kerametli, Can; *Galata Mevlevîhanesi Divan Edebiyatı Müzesi*, Türk Taring ve Otomobil Kurumu, İstanbul, 1977.

Dayıoğlu, Server, *Galata Mevlevîhanesi*, Yeni Avrasya Yay., Ankara, 2003

MAKALELER:

Uzluk, Şehabeddin; “Galata Mevlevîhânesi ve Şeyh Ahmed Celâleddin Baykara Dede Efendi”, *III. Milli Mevlâna Kongresi*, 1988, s. 297-300.

Nasuhioğlu, Orhan; “Türk Musikisi ve Galata Mevlevîhanesi”, *Musiki Mecmuası*, 1978, s. 8-12; 1979, s. 8-13.

Şehsuvaroğlu, Haluk Y.; “Galata Mevlevîhanesi”, *Türkiye Taring ve Otomobil Kurumu Belleteni*, S. 241, İstanbul, 1962, s. 9.

Ünver, İsmail; “Galata Mevlevîhânesi Şeyhleri”, *Osmanlı Araştırmaları*, S. XIV, İstanbul, 1994, s. 195-219.

Yücel, Erdem; “İstanbul Mevlevîhaneleri”, *Milletlerarası Türkoloji Kongresi Tebliğ Özetleri*, (İstanbul, 04-09.10.1976), İstanbul, 1977, s. 53-57.

Yücel, Erdem; “Galata Mevlevîhanesi”, *Arkitekt*, C. 48, S. 376, İstanbul, 1979, s. 134-136.

Seçkin, Aydın; “Türkiye’deki Önemli Mevlevîhâneler ve Mevlevîhânelerin Yaşatılmasında Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün Rolü”, *Dünyada Mevlâna İzleri Uluslar Arası Sempozyum*, (13-11 Aralık 2007), Konya, 2007, s. 9-10.

Küçük, Sezai; *Mevlevîliğin Son Yüzyık*, İstanbul, 2003, s. 72-97.

Tarihçe:

Konya'dan sonra asitâneler içinde birinci derecede Afyonkarahisar, ikinci derecede de Manisa ve Halep Mevlevîhâneleri gelmiştir. Bu anlamda Manisa Mevlevîhânesi Konya'dan sonra Mevlevî tekkeleri içinde önemli bir merkez sayılmıştır.

Manisa'nın Yukarı Tabakhane Mahallesi'nde, Milli Park içerisinde, Spil Dağı eteklerinde bulunan Mevlevîhâne, kitabesinden öğrenildiğine göre; Saruhan Bey'in torunu İshak Çelebi tarafından 1368-1369 yıllarında yaptırılmıştır. Mevlevîhâne, İshak Çelebi'nin 1366-1379 yıllarında yaptırdığı Ulu Cami Külliyesi'nin bir bölümünü oluşturmuştur. Bununla beraber Mevlevîhâne külliyesinin biraz uzağında

bulunmaktadır. Manisa'da Mevlevî kültürünün yerleşmesi sonucunda, Şer'i sicillerden öğrenildiğine göre Osmanlı döneminde de Mevlevihane işlevini sürdürmüş, 1664, 1665, 1681 ve 1694 yıllarında onarılmıştır. Fatih döneminde tertip edilen vakfiyeye göre içinde Mevlevî şeyhinden, Mesnevîhân'a, kilerciden aççıya kadar bir çok kişinin ikamet ettiği ve maaş aldığı bir tekke olarak şehir hayatında etkinliğini Konya'dan sonra asitâneler içinde birinci derecede Afyonkarahisar, ikinci derecede de Manisa ve Halep Mevlevîhâneleri gelmiştir. Bu anlamda Manisa Mevlevîhânesi Konya'dan sonra Mevlevî tekkeleri içinde önemli bir merkez sayılmıştır.

Manisa'nın Yukarı Tabakhane Mahallesi'nde, Milli Park içerisinde, Spil Dağı eteklerinde bulunan Mevlevîhâne, kitabesinden öğrenildiğine göre; Saruhan Bey'in torunu İshak Çelebi tarafından 1368-1369 yıllarında yaptırılmıştır. Mevlevîhâne, İshak Çelebi'nin 1366-1379 yıllarında yaptırdığı Ulu Cami Külliyesi'nin bir bölümünü oluşturmuştur. Bununla beraber Mevlevîhâne külliyesinin biraz uzağında bulunmaktadır. Manisa'da Mevlevî kültürünün yerleşmesi sonucunda, Şer'i sicillerden öğrenildiğine göre Osmanlı döneminde de Mevlevîhane işlevini sürdürmüş, 1664, 1665, 1681 ve 1694 yıllarında onarılmıştır. Fatih döneminde tertip edilen vakfiyeye göre içinde Mevlevî şeyhinden, Mesnevîhân'a, kiliciden açığıya kadar bir çok kişinin

ikamet ettiği ve maaş aldığı bir tekke olarak şehir hayatında etkinliğini sürdürmüştür. XVI. yüzyılda bu etkinliğini sadece imaret fonksiyonu ile icra etmiş olsa da, XVII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Mevlevîhânenin güçlü bir hale geldiği anlaşılmaktadır.

Osmanlı döneminden itibaren Mevlevîhânenin yönetimi Mevlâna soyundan olan ve Konya'ya gönderilen şeyhlerin elinde bulunmuştur. XVI. yüzyıldan itibaren Manisa Osmanlılarda tahta çıkacak şehzadelerin idari görev yaptıkları şehir olması ve II. Selim'den itibaren ise taht varislerinin yegâne sancak merkezi olmasından dolayı Mevlevîler Manisa Mevlevîhânesi'ne daha çok önem vermelerine sebep olmuştur. Bu nedenle de Manisa Mevlevîhânesi âsitâne statüsüne kavuşturulmuş ve tıpkı tahta geçecek şehzadeler gibi, özellikle son Çelebi zamanında Konya makamındaki Çelebi Efendi yerine geçecek kişiler buraya şeyh olarak görevlendirilmişlerdir.

Mevlevîhâne diğer birçok benzeri gibi 1925 yılındaki Tekâyâ ve Zevâyâ Kanunu ile Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün mülkiyetine geçmiştir. Mevlevîhâne 1960-1961 yılında Y. Mimar Süreyya Yücel tarafından, ardından 1982'de Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından,

bir kez daha restore edilmişse de yapı tam olarak korunamamıştır. 1999-2001 yılında Celal Bayar Üniversitesi tarafından tek ayakta kalan Matbah-ı Şrif kısmı restore edilen Mevlevihâne üniversitenin Manisa Yöresi Türk Tarih ve Kültürünü Uygulama Merkezi'ne devredilmiş ve aynı zamanda Müze olarak tefriş edilerek ziyaretçilere açılmıştır.

Günümüzde Manisa Mevlevihanesi

Ziyaret tarihimiz: 06 Şubat 2012
Manisa Mevlevihanesi'ni ziyaretimiz burada bulunan Celal Bayar Üniversitesi Manisa Yöresi Türk Tarih ve Kültürünü Uygulama Merkezi Müdürü Y.Doç. Dr. Ünal Şenel beyin ev sahipliğinde gerçekleşiyor.

Öncelikle bahçeden başlıyoruz geziye. Burada bulunan Hâmûşân'ın (Mezarlık) Konya'dan sonra asitâneler içinde birinci derecede Afyonkarahisar, ikinci derecede de Manisa ve Halep Mevlevihaneleri gelmiştir. Bu anlamda Manisa Mevlevihanesi Konya'dan sonra Mevlevî tekkeleri içinde önemli bir merkez sayılmıştır.

Manisa'nın Yukarı Tabakhane

Mahallesi'nde, Milli Park içerisinde, Spil Dağı eteklerinde bulunan Mevlevihâne, kitabesinden öğrenildiğine göre; Saruhan Bey'in torunu İshak Çelebi tarafından 1368-1369 yıllarında yaptırılmıştır. Mevlevihâne, İshak Çelebi'nin 1366-1379 yıllarında yaptırdığı Ulu Cami Külliyesi'nin bir bölümünü

oluşturmuştur. Bununla beraber Mevlevîhâne külliyesinin biraz uzağında bulunmaktadır. Manisa’da Mevlevî kültürünün yerleşmesi sonucunda, Şer’î sicillerden öğrenildiğine göre Osmanlı döneminde de Mevlevihane işlevini sürdürmüş, 1664, 1665, 1681 ve 1694 yıllarında onarılmıştır. Fatih döneminde tertip edilen vakfiyeye göre içinde Mevlevî şeyhinden, Mesnevîhân’a, kilerciden açığı kadar bir çok kişinin ikamet ettiği ve maaş aldığı bir tekke olarak şehir hayatında etkinliğini sürdürmüştür. XVI. yüzyılda bu etkinliğini sadece imaret fonksiyonu ile icra etmiş olsa da, XVII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Mevlevîhânenin güçlü bir hale geldiği anlaşılmaktadır.

Osmanlı döneminden itibaren Mevlevîhânenin yönetimi Mevlâna soyundan olan ve Konya’ya gönderilen şeyhlerin elinde bulunmuştur. XVI. yüzyıldan itibaren Manisa Osmanlılarda tahta çıkacak şehzadelerin idari görev yaptıkları şehir olması ve II. Selim’den itibaren ise taht varislerinin yegâne sancak merkezi olmasından dolayı Mevlevîler Manisa Mevlevîhânesi’ne daha çok önem vermelerine sebep olmuştur. Bu nedenle de Manisa Mevlevîhânesi âsîtâne statüsüne kavuşturulmuş ve tıpkı tahta geçecek şehzadeler gibi, özellikle son çelebiler zamanında Konya makamındaki Çelebi Efendi yerine

geçecek kişiler buraya şeyh olarak görevlendirilmişlerdir.

Mevlevîhâne diğer birçok benzeri gibi 1925 yılındaki Tekâyâ ve Zevâyâ Kanunu ile Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün mülkiyetine geçmiştir. Mevlevîhâne 1960–1961 yılında Y. Mimar Süreyya Yücel tarafından, ardından 1982’de Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından, bir kez daha restore edilmişse de yapı tam olarak korunamamıştır. 1999–2001 yılında Celal Bayar Üniversitesi tarafından tek ayakta kalan Matbah-ı Şrif kısmı restore edilen Mevlevîhâne üniversitenin Manisa Yöresi Türk Tarih ve Kültürünü Uygulama Merkezi’ne devredilmiş ve aynı zamanda Müze olarak tefriş edilerek ziyaretçilere açılmıştır.

MEDAR’ın hizmetkârları tarafından yapılan ikramların ardından hep birlikte Manisa’da 1830’lu yıllarda kurulan ikinci bir Mevlevîhâne’nin tamamen yıkılmış ve şimdilerde yanı başında bulunan Ali Bey Camii’nin duvarla ayrılmış bahçesi gibi görünen yere gidiyoruz. Ancak sadece birkaç bankın bulunduğu, düzenlemesinin ise vasat bir şekilde yapıldığı bir park görüyoruz. Beraberimizdeki heyetle birlikte buranın da vakti gelince eski haliyle Mevlevîhâne şeklinde düzenlenmesi niyâzında bulunarak gündüz gözüyle Muğla Mevlevîhânesi’ne yetişmek üzere Manisa’dan ayrılıyoruz.

MANİSA MEVLEVİHÂNESİ HAKKINDA BİLGİ VEREN BAŞLICA KAYNAKLAR

Tezcan, Nuran; “*Manisa Mevlevîhânesi*”, Osmanlı Araştırmaları, S. XIV, İstanbul, 1994, s. 185-193.

Acun, Hakkı; “*Manisa Mevlevîhanesi, IX. Vakıf Haftası Kitabı*”, Ankara, 1992, s. 109-124.

Seçkin, Aydın; “Türkiye’deki Önemli Mevlevîhâneler ve Mevlevîhânelerin Yaşatılmasında Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün Rolü”, *Dünyada Mevlâna İzleri Uluslar Arası Sempozyum, (13-11 Aralık 2007)*, Konya, 2007, s. 5

Küçük, Sezai; “Mevlevîliğin Son Yüzyılı”, İstanbul, 2003, s. 209-212

Dıvarcı, İbrahim, Kuş, Ahmet, Şimşek, Feyzi; “Türkiye Mevlevîhâneleri Fotoğraf Albümü”, Konya, 2005, s. 250-257

Dörtbudak, M. Veysi, “Tarihten Günümüze Manisa Mevlevîleriyle Bir Yolculuk”, *Dünyada Mevlâna İzleri Uluslar Arası Sempozyum Bildirileri, S.Ü. Mevlâna Araştırma ve Uygulama Merkezi Yay.*, Konya, 2010, s.103-119

Tarihçe:

XIV. yüzyılın başından itibaren kurumsallaşıp yayılmaya başlayan Mevlevîlik Ege bölgesinde de kendini sevdirmiş ve özellikle XVI. yüzyıldan itibaren tüm bölgede yaygınlaşmıştır.

XIII. yüzyılın başlarından itibaren tasavvufa ilgi duyan şehirlerden biri de Muğla olup, bu alanda ilk tanınmış şahsiyeti 1480 yılında 90 yaşlarında vefat eden Sâlih Hüdâyî Dede'dir. Sâlih Hüdâyî Dede, ilk tahsilini Emir Sultan'ın kız kardeşinin oğlu olup Muğla'ya yerleşen Seyyid Kemâleddin'den almış, daha sonra Mevlevîliğe intisab ederek muhtemelen 1450'li yıllarda, Fatih Sultan Mehmed'in inâyetiyle Muğla Mevlevihânesi'ni kurmuş ve burada Mesnevî okutmuştur.

Muğla Mevlevihânesi'nin kurucusu olarak görülebilecek olan Hüdâyî Dede, 1480 yılında vefat edince, dergâh haziresinde medfûn bulunan Seyyid Kemâleddin'in ayak ucuna defnedilmiştir. Muğla Mevlevihânesi'nin asıl şöhretini ise Hüdâyî Dedenin oğlu Şâhidî Dede (ö. 1550) aracılığı ile olmuştur. Hüdâyî Dede'nin Mesnevî okuttuğu ve oğluna Farsça öğrettiği; Şâhidî'nin tefsir okuyup feyz aldığı ve Vakıf köyü imamının Mevlevî Fenâyî olduğu bilgilerinden hareketle, Mevlevîlik geleneğinin, Şâhidî'den önce de yörede mevcut olduğu anlaşılmaktadır.

Muğla Şâhidî mahallesinde bulunan ve 1925 yılından sonra Şâhidî Camii

adını alarak camii olarak hizmet veren Mevlevîhânedeki çeşitli aralıklarla onarım ve tadilatlar yapılmış, en son Hacı Osman Ağa tarafından 1848 yılında yapılmıştır. Cami bölümü ise 1869 yılında onarılmıştır. Daha sonra Mevlevî postnişini Şeyh Cemal tarafından 1911 yılında bir kez daha onarılmıştır.

Hacı Osmanzâde Hacı Mehmet Vakfî'na kayıtlı olan Cami, iç mekânda 10 adet ahşap sütun ve ortasında ahşapla çevrili yuvarlak Semâhâne alanından oluşmaktadır. Ayrıca şimdi kadınlar bölümü olarak kullanılan kısımda ise mırırtı yeri mevcuttur. Bahçesindeki açık alanında Seyyid Kemal hazretlerinin, kapalı haziresinde ise Hüdâyî Dedenin ve

kesin olmamakla birlikte -Afyonkarahisar Mevlevîhânesi'nin içerisinde şeyhi Dîvâne Mehmed Çelebi'nin kabrine yakın bir yerinde de sandukası bulunan-Şâhidî Dedenin de kabri vardır. Cami olarak kullanılan mevlevîhâne ve avlusundaki türbe 2007 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından onarılmıştır.

Günümüzde Muğla Mevlevîhânesi (Şâhidî Camii)

Ziyaret tarihimiz: 06 Şubat 2012
Muğla Mevlevîhânesi'ne akşama yakın bir saatte ulaştığımızda ev sahipliğimizi Muğla'da Mevlevîlik ve Şâhidî Dede ilgili çalışmalarını da bulunan Muğla Üniversitesi öğretim üyesi Prof.Dr. Nâmık Açıkgöz yapıyor. Hocamız, yıllar öncesinde Rektör yardımcısı olduğu dönemde 1999 yılında düzenlediği bir Sempozyuma Muğlalı Şâhidî Dede ve eseri Gülşen-i Esrâr hakkında hazırladığımız Doktora Tezinden dolayı bizi de davet etmişti.

Nâmık hocanın önderliğinde ekibimizle birlikte öncelikle hazirenin açık ve kapalı alanlarındaki birçoğu Konyalı olan mezarları tetkik ederek dua okuyoruz. Nâmık hoca o latif üslubu ile Muğla'daki Mevlevîliğin tarihçesi, Şâhidî Dede ve eserleri hakkında bizlere bilgi verdikten sonra; "Muğla'ya gelenleri bir şekilde

buraya yönlendirerek, şehrin tarihindeki parlak Mevlevî kültürü geçmişini anlatıyoruz” diye de ekliyor. Nâmık hoca, bu konuda Vali ve Belediye Başkanı başta olmak üzere şehrin üst düzey yöneticileriyle sık sık görüştüğünü ve buranın tam bir Mevlevîhâne şeklinde tanzim edilerek kültür turizmine açılması gerektiğini hatırlattığını belirtiyor.

Bu bilgilerin ardından camiinin imamı da bize eşlik ediyor ve hep birlikte içeri giriyoruz. Çevresi ahşapla çevrili değerli klasik bir Semâhâne, oldukça temiz ve sade döşenmiş halılar bizi etkiliyor ve ruhumuzu dinlendiriyor. Yine camii olarak kullanılan benzer Mevlevîhânelerde de olduğu gibi kadınlar kısmı olarak kullanılan yukarıdaki bölmede mırıp yeri yer almakta.

Nâmık hocaya soruyoruz, burada Mevlâna ve Mevlevî kültürü ile ilgili etkinlik var mı, nedir? diye. Hoca, özel anlamda bu tarz kurumsal bir etkinlik olmadığını, kendisinin üniversitede yöneticisi olduğu dönemde Muğla ve yöresi araştırmaları bağlamında sempozyumları hayata geçirdiğini ve bu çerçevede Muğla’da Mevlevîlik ve Muğla Mevlevîhânesi hakkında da araştırma yapanları davet ettiğini belirtiyor ve son

dönemde de bizzat kendisinin Ramazan aylarında teravîh sonrası bahçeye serilen hasırların üzerinde cemaata Hz. Mevlâna’yı, eserlerini, şiirlerini, Şâhidî Dedenin eser ve şiirlerini okuyarak açıklamalarda bulunduğunu belirtiyor ve insanlar buna alıştığını ve sürekli talep ettiklerini ekliyor. Nâmık hoca camiden ayrılırken yanı başındaki harabe halde bir evi göstererek, tespitlerimize göre Şâhidî Dedenin evinin bulunduğu yer şu ev, diyor ve burayı restore ettirip bir kültür evi şeklinde açılması için de yetkililerle görüşmelerinin devam ettiğini bildiriyor.

Muğla Mevlevîhânesi’nden (Camiinden) ayrıldıktan sonra Nâmık hocanın konuğu olarak akşam somatına katılıyor ve Konya’ya gitmek üzere yola koyuluyoruz.

MUĞLA MEVLEVÎHÂNESİ HAKKINDA BİLGİ VEREN BAŞLICA KAYNAKLAR

KİTAPLAR:

Açıkgöz, Nâmık; *Şâhidî ve Muğla'da Mevlevîlik*, Muğla, 2008

TEZ VE MAKALELER

Çıpan, Mustafa; "*Muğlah İbrahim Şâhidî: Hayatı, Edebî Şahsiyeti, Eserleri ve Gülşen-i Vahdet (Tenkidli Metni)*", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1985 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

Şimşekler, Nuri, *Şâhidî İbrâhîm Dede'nin Gülşen-i Esrâr'ı, Tenkitli Metin-Tahlil*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1998 (Yayınlanmamış Doktora Tezi)

Çıpan, Mustafa; "Konya Mevlâna Müzesi Hazine-i Evrak Arşivindeki Belgelere Göre Muğla Mevlevîhanesi", *II. Milletlerarası Osmanlı Devletinde Mevlevîhâneler Kongresi*, 1993.

Şimşekler, Nuri, "The Spread of The Mawlawiyya and The Reasons for Its Spread in The Aegean Region in The XVIth Century", *Mevlâna Araştırmaları Dergisi-The Journal of Rumi Studies*, Selçuk Üniversitesi Mevlâna Araştırma ve Uygulama Merkezi Yay., Yıl: 1, Sayı: 1, Mayıs 2007, ss. 143-158

Dıvarcı, İbrahim, Kuş, Ahmet, Şimşek, Feyzi; "Türkiye Mevlevîhâneleri Fotoğraf Albümü", Konya, 2005, s. 244-250

Açıkgöz, Nâmık, "Muğla'da Mevlevîlik ve Şâhidî", *Mevlâna Mesnevî ve Mevlevîhâneler Sempozyumu Bildiriler*, Manisa, 2006, s. 85-90

Seçkin, Aydın; "Türkiye'deki Önemli Mevlevîhâneler ve Mevlevîhânelerin Yaşatılmasında Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün Rolü", *Dünyada Mevlâna İzleri Uluslar Arası Sempozyum, (13-11 Aralık 2007)*, Konya, 2007, s. 10

Tarihçe:

Mevlevîlikle ilgili en eski kaynaklardan olan Ahmed Eflâkî Dedenin Menâkibü'l-Ârifin'inden (Âriflerin Menkibeleri) okuduğumuz kadarıyla, Tokat şehri Mevlevîlikle Mevlâna henüz hayatta iken tanışmıştır. Mevlâna dönemin önemli devlet adamlarından olan Muîniddin Pervâne'nin isteği üzerine, Fahreddin-i Irâki isimli halifesini Tokat'a göndermiş ve adına büyük bir dergâh açılmıştır.

Tarihi kaynaklarda, ilk Mevlevîhâne olarak kullanıldığı tahmin edilen Pervâne Zâviyesi adında bir zâviyenin var olduğu kayıtlı olmakla birlikte, Tokat'ta XIII. yüzyıldan günümüze

yedi adet zâviyenin ulaşmasına rağmen bugün bu isimle anılan bir zaviye bulunmamaktadır. Zâviyenin 1471 yılında Uzun Hasan'ın Tokat'ı baştan sona tahrip etmesi sırasında yok olduğu sanılmaktadır. Daha sonra, Mevlevîhâne Sultan Ahmed'in vezirlerinden Sülün Muslu Paşa tarafından 1638 yılında yaptırılmıştır. Bu yapı tarihi kayıtlarda 1703 yılında yapıldığı anlaşılan onarıma rağmen varlığını günümüze kadar sürdürmüştür.

Günümüze kadar ulaşan ve halen ayakta olan Mevlevîhâne, Osmanlı arşivinde bulunan kayıtlara göre 1845-1875 yılları

arasında, Sultan Abdülmecid tarafından aynı arsa üzerine yaptırılarak şeyhlik makamında bulunan Ali Rıza Dede'ye hediye edilmiştir.

XIX. yüzyılın sonlarına doğru yeniden inşasından sonra, tekke ve zâviyelerin kapatılmasına kadar Mevlevî dergâhı olarak kullanılan yapı daha sonra kadınlar hapishanesi ve Kur'an kursu yapılmış ve bütün bu süre içinde hiçbir bakım ve onarım görmemiştir. 2000-2004 yılları arasında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen restorasyon çalışması ile kurtarılmıştır.

İki katlı olarak düzenlenmiş olan ahşap Mevlevîhâne XIX. yüzyıl Barok sanatının Anadolu'daki en güzel örneklerinden

biridir. 3000 m²lik bir alana kurulmuş olan mevlvîhâne, Şeyh dairesi, derviş hücreleri ve semâhânenen meydana gelmiştir. İkinci kattaki semâhânenin girişi önüne ahşap sütunlu bir revak yerleştirilmiştir. Semâhânenin tavan göbeği, dönemine ait güzel bir ağaç işçiliği örneğidir. Semâhânenin çevresindeki ahşap sütunlar üzerini örten kubbeyi taşımaktadır. Doğu tarafına da kadınlar mahfili yerleştirilmiştir. Mevlvîhâne son yıllarda yapılan bakım ve onarımlarla orijinalliğinden kısmen uzaklaşmıştır. XIX. yüzyıl mimari özellikleri taşımaktadır. Dikdörtgen planda iki katlı ahşap bir yapı olan binanın alt katında derviş odaları, ahşap sütunların taşıdığı Bağdadî kubbesi ve ahşap kabartma göbekli bir semâhânesi bulunmaktadır.

Günümüzde Tokat Mevlvîhânesi

Ziyaret tarihimiz: 27 Aralık 2011

Tokat Mevlvîhânesi'ni ziyaret için planlama yaparken hoş bir tesadüfle karşılaşıyoruz. Tokat Gazi Osman Paşa Lisesi Müdürü ve Tokat kültürü hakkında araştırma çalışmaları bulunan Tokat Anadolu Lisesi Baş Muavini Hasan Akar bizi arayarak bir konferans talebinde bulunuyor. Biz de zaten Tokat'a gelme düşüncesinde olduğumuzu söylüyor ve planlama

üzerine 26 Aralık 2011 günü GOP Lisesinde Yrd.Doç.Dr. Nuri Şimşekler ve Yrd.Doç.Dr. Ali Temizel olarak birer konferans veriyoruz. Şehrin tüm liselerinden seçilmiş 10'ar öğrenci ve öğretmenlerinin katıldığı konferansta dilimiz döndüğünce Hz. Mevlâna'yı ve tarih boyunca şâir ve yazarlar tarafından gördüğü ilgiyi anlatmaya çalışıyoruz. İl Milli Eğitim Müdürü ve GOP Lisesi Müdür, Müdür Yardımcıları ve öğretmenlerinin de katıldığı konferans sonunda Hz. Mevlâna ve bu kültür ile daha onun yaşadığı dönemde tanışan Tokat'ın bu konuda daha fazla çalışmalar yapması, bu konuda işbirliği içinde olunması en büyük temennimiz oluyor.

Konuşmalarımız arasında birkaç gün önce Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nin düzenlediği Hz. Mevlâna'nın 738. vuslat yıldönümü programından haberdar olarak seviniyoruz. Vali Şerif Yılmaz, Garnizon Komutanı Tuğgeneral Ali Özkara, Rektör Prof.Dr. Mustafa Şahin, İl Emniyet Müdürü Osman Balcı, Belediye Başkan Yardımcısı Ahmet Çetin'in de protokol olarak katıldığı bu etkinlikte Prof.Dr. Hanifi Vural, Tokat Mevlevihane Vakıf Müzesi Müdürü Ekrem Anaç ve Prof. Dr. Kadir Özköse bir konuşma yapmış ve ardından program Türk Tasavvuf Musikisi Konseri ve Semâ gösterisiyle sona ermiş.

Ertesi gün Tokat Mevlevihane Vakıf Müzesi adını alan Tokat Mevlevihânesi'ni ziyaret ediyoruz. Müze Müdürü Ekrem Anaç bir programından dolayı aramıza daha sonra katılıyor. Müzenin ilk Semâhâne bölümüne giriyoruz. Oldukça ferah, temiz ve bakımlı bir görünümü var. Ancak Semâhânenin Semâ edilen bölümüne yerleştirilen ve alt kısmına yerleştirilen motorlar sayesinde "Semâ" eden mankenler bize hiç de sıcak gelmiyor.

Müze Müdürü Ekrem Anaç bey bizi Mevlevihânenin diğer bölümlerini gezdiriyor. Oldukça geniş bir alana sahip Mevlevihânenin bölümlerinde az sayıdaki sikke, tespih, kudüm ve Semâ meşk tahtası haricinde hemen hemen Mevlevilikle ilgili hiçbir şey yok desek yeridir. Burada sergilenen eşyaların, Vakıflar Genel Müdürlüğüne bağlı cami ve mescitlerden elde edilen tarihi eser

niteliğindeki kazanmış eşyalar, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Kırşehir Kayseri ve Tokat yöresinden geç döneme ait halı ve kilim örnekleri, el yazması Kur'ân-ı Kerimler, diğer kitaplar, şamdanlar, Yağbasan Medresesinin kazı çalışmaları sırasında ortaya çıkan sırlı seramik

parçaları, parfüm şişeleri olduğunu öğreniyoruz.

Semâhânenin arka kısmında ise tarihte Şeyh Efendi ve ailesinin ikametine ayrılmış konak ile Hâmûşân bölümü mevcut. Konakta klasik Tokat evinin döşemeleri ve mefruşâtı yer almakta.

Enstitümüz görevlilerinden Uzm. Salim Eker ve Nilgün Yamaner'in de bizlere eşlik ettiği Tokat Mevlevihânesi'nden ayrılırken ilgililere ve bizi davet edenlere göstermiş oldukları ilgi ve yakınlıktan dolayı teşekkürlerimizi bildirirken, niyâzımız Semâhânedeki "motorlu Semâzenler" in yerini gerçek Semâzenlerin alması gerektiği oluyor ve Mevlevilikteki Tokat'ın tarihî misyonunun daha XIII. yüzyılda Ârife Hoş-likâ hanımla başladığı, günümüzde de bu misyonu üstlenmesi gerektiği oluyor.

TOKAT MEVLEVÎHÂNESİ HAKKINDA BİLGİ VEREN BAŞLICA KAYNAKLAR

Yüksel, Hasan; "Tokat Mevlevîhânesi", *II. Milletlerarası Osmanlı Devletinde Mevlevîhâneler Kongresi*, 1993, s. 61-69.

Seçkin, Aydın; "Türkiye'deki Önemli Mevlevîhâneler ve Mevlevîhânelerin Yaşatılmasında Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün Rolü", *Dünyada Mevlâna İzleri Uluslar Arası Sempozyum*, (13-11 Aralık 2007), Konya, 2007, s. 13

Küçük, Sezai; "Mevlevîliğin Son Yüzyılı", İstanbul, 2003, s. 257

Dıvarcı, İbrahim, Kuş, Ahmet, Şimşek, Feyzi; "Türkiye Mevlevîhâneleri Fotoğraf Albümü", Konya, 2005, s. 276-285

Akar, Hasan, "Tokat Mevlevîhânesi İlk Şeyhlerinden Ârife Hoş-İka Hanım ve Hz. Mevlânâ'nın 738. Vuslat Yıldönümüne Tokat'ta Yapılan Etkinlikler Üzerine Bazı Notlar", *Tokat Gazetesi*, 6 Ocak 2012, s. 7

SONUÇ YERİNE

İstanbul Mevlevîhâneleri ve Mevlevîleri

Dr. Nuri ŞİMŞEKLER

(Selçuk Üniversitesi Mevlâna Araştırmaları Enstitüsü Müdürü)

17 Aralık 1273 günü Sevgili'sine kavuşmasıyla, ardından "benden sonra isteyenlere doğru yolu gösterecek" dediği Mesnevî'sini ve diğer eserlerini miras bırakan Mevlâna Celâleddin-i Rumi'nin yaşam tarzı ve fikirleri Mevlevîhâneler aracılığı ile de üç kıtaya yayılmıştır. Merkez Konya Mevlâna Dergâhı olmak üzere yüzyıllar boyu "arayan" ve "talip olan" insanlara "insan gibi yaşama" sanatını öğreten Mevlevîlik, XIV. ve XV. yüzyıllarda Afyon, Manisa ve Kütahya gibi ikinci merkezler oluştursa da İstanbul'un fethinin hemen ardından buraya açılan Mevlevîhâneler vasıtasıyla bu unvanlarını İstanbul'a vermişlerdir.

1491 yılında kurulan Galata (Kulekapısı) Mevlevîhânesi'nin ardından 1597'de Yenikapı, 1622'de Beşiktaş (1877 yılından itibaren Eyüp'te Bahâriye olarak), 1600'lü yılların ikinci yarısında Kasımpaşa, 1790 yılında açılan Üsküdar Mevlevîhâneleri, bu yeni Türk ilinin san'at, kültür ve siyaset merkezi olmasıyla da Mevlevîlik Kültürü, genişlemiş, yaygınlaşmış ve olgunlaşma yolunda bir hayli yol kat etmiştir.

Galata Mevlevîhânesi'nde kurucusu Dîvâne Mehmed Çelebi'nin (öl. 1530) diktiği çınarla Mevlevîliğin güzel san'atlar, kültür ve Mesnevî dalları daha da yeşermiş; Hz. Şârih Ankaravî (öl. 1631), Şeyh Gâlib (öl. 1799) ve birçok san'atçı yetişmiştir. Ayrıca XVII. yüzyıldan itibaren İstanbul'a gelen batılı seyyahların da uğrak yeri olan Mevlevîhâne, seyyahların mektup ve hatıralarının ülkelerinde yayınlamasıyla birlikte Mevlâna ve Mevlevîliğin batıya tanıtılmasında ilk önemli rolü üstlenmiştir.

Yenikapı Mevlevîhânesi ise özellikle Tanzimat Dönemi Osmanlı siyasetine büyük damga vurmuş, tarikatların ıslahı çalışması çerçevesinde 1866 yılında

kurulan Meclis-i Meşâyih Reisliğine buranın şeyhi Osman Selâhaddin Dede (öl. 1887) getirilmiştir. Yenikapı Mevlevihânesi, Âyîn-i Şerîf bestekârları Buhûrîzâde Mustafa Itrî (öl. 1730), Hammâmîzâde İsmail Dede Efendi (1846) ve Ali Nutkî Dede (öl. 1804) gibi büyük mûsikîşînâsların yetiştirmesine de âşiyân olmuştur.

Beşiktaş Mevlevihânesi de 1622 yılındaki kuruluşundan itibaren diğer Mevlevihâneler gibi canlarda Canan'ı bulmak için “edeb” tedrisâtı verirken yerine Çırağan Sarayı yapılacak olması nedeniyle 1867 yılında yıkılmış, önce Maçka'ya sonra da Eyüp'e taşınarak “Bahâriye Mevlevihânesi” adını almıştır. Devlet eliyle İstanbul'da kurulan son Mevlevihâne olan Beşiktaş, asıl kimliğini ve vasfını Bahâriye Mevlevihânesi olduktan sonra buranın şeyhi Hüseyin Fahreddin Dedenin (öl. 1911) mûsikî üstadlığı, Ney üflemesi ve ehl-i beyt hayranlığı çerçevesinde geliştirmiştir. **Beşiktaş Mevlevihânesi** olduğu dönemlerde ise Çengî Yûsuf Dede

(öl. 1669) ve Hasan Nazif Dede (öl. 1861) burada şeyhlik yapıp kalıcı eser bırakanların başında gelmişlerdir.

Sultan IV. Murad döneminde 1623-1631 yılları arası bizzat Mevlevîlerin eliyle kurulan Kasımpaşa Mevlevihânesi, ilk dönemlerinde Galata ve Yenikapı Mevlevihânelerinde yetişen dedeler ve şeyhler tarafından idare edilse de üslup olarak daha çok Beşiktaş-Bahâriye Mevlevihânesi meşrebinde hizmet etmiştir. **Kasımpaşa Mevlevihânesi**'nden akılda kalanlar ise bundan önceki üç Mevlevihânedden farklı olarak daha çok halk tabakasına hitap etmesi ve kurucusu Sırrî Abdi Dedenin (öl. 1631) -arazisi de kendisinin olan- Mevlevihânenin geniş bahçesinde ekip-biçtiği meyve ve sebzelerle dir.

İstanbul'da inşa edilen son Mevlevihâne olan **Üsküdar Mevlevihânesi**, kurucusu ve ilk şeyhi Osmanlı vezirlerinden Yiğit Ali Paşanın oğlu Numan Dede (öl. 1798) ve son şeyhi şâir Ahmed Remzi Dede (Akyürek)

(öl. 1944) ile hatıralarda yer alır. Üsküdar Mevlevîhânesi'nin bir diğer özelliği de Anadolu'da yer alan diğer Mevlevîhânelerdeki Mevlevîlerin İstanbul'a gidişi gelişi sırasında uğrak ve dinlenme yeri olmasıdır.

İlk Mevlevîhânenin kurulduğu 1491 yılından Tekâya ve Zevâyâ Kanunu'na (1925) kadar sokaklarında Mesnevî beyitlerinin okunduğu, Divân-ı Kebîr'den gazellerin ve rubâîlerin terennüm edildiği, Ney ve Rebâb seslerinin kulaklardan gönüllere indiği İstanbul, şimdilerde Mevlevîhâneleri restore ederken aynı zamanda yıkık gönülleri de onarmakta. Mevlâna araştırmacıları ve Mevlâna dostları olarak bundan sonraki dileğimiz ise, restorasyonları tamamlanan Galata, Yenikapı ve Bahâriye Mevlevîhânelerinin geçmişte olduğu gibi ehil ellere, ehil gönüllere teslim edilip Türk kültür, san'at ve edebiyatına yeni Ankaravîler, yeni Şeyh Gâlibler, yeni İtrîler, yeni Dede Efendiler kazandırılmasına katkıda bulunulmasıdır. Bu belki de sokaklarda

Bahariye Mevlevîhânesi

Galata Mevlevîhânesi

ve uygunsuz mekânlarda gösteri şekline dönüşen “aşkı hissetmek, Yüce Yaradan'la bir olmak” anlamına da gelen Semâ'nın ve çeşitli amaçlarla kullanılan Hz. Mevlâna'nın aslına dönüşü için bir vesile olacaktır.

***

Mevlevîhânesiz Mevlevîler; Mevlevîsiz Mevlevîhâneler...

Yukarıdaki metin 14-15 Mayıs 2010 tarihleri arası Şefik Can Uluslararası Mevlâna Eğitim ve Kültür Derneği ve S.Ü. Mevlâna Araştırma ve Uygulama Merkezi olarak ortaklaşa İstanbul'da düzenlediğimiz ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından desteklenen “Aşkın Sultanları Son Dönem İstanbul Mevlevîleri” başlıklı Sempozyumunda yaptığımız açılış konuşmasının bir bölümünü içermektedir. Bu Sempozyumun bildirileri de açılış konuşmaları ile birlikte İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları arasında aynı yıl içerisinde yayınlanmıştır.

O günden bu yana çok fazla bir zaman geçmedi. Gelenekte olmadığı halde kadınlı erkekli karışık Semâ da icrâ eden bir Derneğe yıllar önce tahsis edilen Üsküdar Mevlevîhânesi ve neredeyse tamamen yok olup herhangi bir restorasyon çalışması ve planı bulunmayan Kasımpaşa Mevlevîhânesi hariç restore edilen diğer İstanbul Mevlevîhâneleri bir şekilde işler (!) duruma getirildi. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Müze olarak işletilen Galata Mevlevîhânesi'ni kısmen hariç tutarsak Yenikapı ve Bahâriye Mevlevîhânelerinin eski misyonlarını icrâ ettiklerini söylememiz çok zor. Bu aslında şu anlama da gelmektedir. Mevlevîhânesiz Mevlevîler; Mevlevîsiz Mevlevîhâneler... Bu tespite bakış açısına göre; “acaba günümüzde gerçek Mevlevî var mıdır; yoksa niye yok? Mevlevîhâne olarak ayağa kaldırılan binalar gerçekten Mevlevîhâne mi; değilse niye?” soruları çerçevesinde de yaklaşılabilir. Dileğimiz bu konuda karar merciinde olan ve makam işgal eden zevatın

sadece İstanbul Mevlevîhânelerini değil ülkenin dört bir tarafında halkımızın vergileri ve vakıf gelirleriyle restore edilen bu “mânâ” mekânlarını tekrar bu kültürün aslına uygun olarak yaşatılmasında ve dünyaya bir “sevgi-hoşgörü” misali olarak sunulmasında katkıda bulunmaları. Ancak böyle olduğu takdirde işte o her zaman hemen hemen her makam sahibi tarafından övünülerek dile getirilen “Hz. Mevlâna ülkemizin dünyaya hediye ettiği en büyük değerlerimizden biridir...” söylemi somutlaşmış olacaktır.

Yine burada bizim müracaatımız üzerine 2005 yılında UNESCO tarafından “Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi”ne “Başyapıt” olarak eklenen Mevlevî Kültürü hakkında aradan 7 yıl geçmesine rağmen bugüne kadar başta Kültür ve Turizm Bakanlığı'mız olmak üzere, sorumluluk merciinde olan kişi ve kurumların gerçek ve somut anlamda neler yaptığını da sizlerin takdirlerine bırakıyoruz.

İstanbul'da İstanbul Mevlevîhâneleri üzerine

İstanbul'da Mevlevîhâneleri incelemek üzere bulunduğumuz 2 gün içerisinde Hz. Mevlâna'nın 22. Kuşak torunu ve UNESCO'nun bu konuda akredite ettiği tek kurum olan Uluslararası Mevlâna Vakfı (UMV) Başkan Vekili Esin Çelebi Bayru hanımefendi ile de konuyla ilgili bir görüşme yapmak istiyoruz. Teşvikiye'de bulunan evlerindeki 4 Şubat 2012 günü 3 saat kadar süren görüşmemizde kardeşi Gevher Çelebi, Mevlevî kökleri Bursa Mevlevîhânesi'ne kadar dayanan Yenikapı Mevlevîhânesi son şeyhi Abdülbâki Baykara'nın torunu Prof.Dr. Nâsır Abdülbâki Baykara ve

İstanbul'da yıllardır bu konuda çalışmalar ve etkinlikler yapan Mevlâna Eğitim ve Kültür Derneği Başkanı Abdülhamid Çakmut bey de bulunuyor.

Esin Çelebi hanımefendi Hz. Mevlâna'nın ceddinden gelmenin sorumluluk ve bilinciyle UMV olarak 2005 yılında hazırladıkları ve Kültür ve Turizm Bakanlığı aracılığı UNESCO'ya sundukları dosyaların sürecini ve kabul edilmesiyle birlikte üstlenilen yükümlülükler hakkında bilgiler veriyor. Ayrıca yine UMV olarak 2007 yılının UNESCO tarafından Dünyada Mevlâna'yı Anma yılı ilan ettirdiklerini hatırlatıyor. Kendilerine İstanbul başta

olmak üzere diğer Mevlevihânelerin konumunu ve durumlarını soruyoruz. Derin bir iç çektikten sonra, bu Mevlevihânelerin restore edilmesinde katkısı bulunan her kurum ve kişilere dua ettiklerini, özellikle Yenikapı Mevlevihânesi yeniden inşâ edilirken ellerinde bulunan ve çevrelerinden elde ettikleri bütün dokümanları ilgililere verdiklerini, inşaatın her aşamasında gidip gelerek o mânâ mekânının ayağa kalkmasına birebir şahit olduklarını anlatıyor. Yine Gelibolu ve Afyonkarahisar gibi Mevlevihânelerinin restorasyonunda da elinden gelen katkılarda bulduklarının altını çiziyor. Söz tekrar İstanbul Mevlevihânelerinin kullanımına geliyor. “Buna da şükür” diyor Esin Çelebi; “Hiç yoktan iyidir. Biz Hz. Mevlâna ailesi olarak birçok şehrimize yayılmış geniş bir aileyiz. Bir de bunlara Mevlâna'nın sayısız dostlarını eklerseniz, milyonlara ulaşır bu Mevlâna ailesi. Bizim hep savunduğumuz 1925 yılında ilan edilen Tekâyâ ve Zevâyâ

Kanunu ile sırlanan Mevlevihânelerin ve bu kültürün devletimize emanet edildiğidir. Devletimiz bu konuda mutlaka ilk planda koordinatör ve denetleyici konumda olmalı. Hele hele 2005 yılındaki UNESCO kararı ile bu bir zaruret halindedir. Meselâ şimdi restore edilen Mevlevihânelere bakıyoruz, maalesef bazılarında sadece Mukâbele-i Şerif diyemiyorum, aslından uzak Semâ gösterileri düzenleniyor ve Mevlevilik sadece Semâ'dan ibaret görülüyor. Bu zengin bir kültür, bir yaşam tarzı. Bu konuda herhangi bir çalışma yapılmıyor. Akademik düzeyde çalışmalar yapılması bizleri sevindiriyor, fakat bunların hayata geçirilmesi, bu konuda daha fazla Enstitülerin, Akademilerin oluşturulması gerekiyor. Batı dünyasında birçok ülkede bu kültür tanınmaya ve yaşanmaya çalışılıyor, ülkemizde ise dediğim gibi daha çok Semâ'ya ağırlık veriyoruz. Tekrar etmek istiyorum, biz hem Hz. Mevlâna cediti hem de UMV olarak bu konuda üzerimize düşen her görevi yamaya hazırız. Ancak maalesef

bir otorite boşluğu var, bir populist yaklaşım var. Devletimizin ilerleyen zaman içerisinde gelenekten gelenler, akademisyenler, araştırmacılar ve Sivil Toplum Kuruluşları ile istişare ederek bu konuya bir düzen getireceğini ummaktayız. Dileğimiz bu, inşallah geç kalmış olmayız.”

Esin Çelebi hanımefendinin tespitlerine biz de tamamen katıldığımızı beyan ederek kulaklarımızı Prof.Dr. Nâsır Abdülbâki Baykara hocamıza çeviriyoruz. Kendileri de büyük bir olgunluk ve bir Mevlevî edasıyla söze başlıyor. İlk cümlesi “Buna da şükür Çelebi’im” oluyor ve devam ediyor. “Biz Mevlevîhânelerin 1940’lı 50’li yıllarda ahır olarak kullanıldığını duyduk. Hattâ 1960’lı yıllarda Yenikapı Mevlevîhânesi’nin Semâhânesi yıkıldıktan sonra hayvan barınağı olarak kullanıldığına da şahit olduk.” Bâki hoca böyle bir girişten sonra Konya’da kutlanılan 1950’li yıllardaki Şeb-i Arûs törenlerine semâzen olarak katıldığını tatlı bir anı olarak bizlerle paylaşıyor ve “O dönemde çocuk idim ve yeşil renkli bir tennûre giyiyordum.” diyor. Biz de burada son zamanlarda rengarenk tennûrelerle Semâ yapıldığını, bu işin aslının nasıl olduğunu, beyaz tennûre hâricinde meydana çıkılıp çıkılmayacağını

soruyoruz. Bâki hoca, gelenekte erişkin Semâzenlerde genellikle beyaz renk kullanıldığını, istisnai olarak da koyu yeşil ve taba renkli tennûreler giyilebildiğini, ancak bunun pek hoş karşılanmadığını söylüyor. Ancak çocuk Semâzenlerin bu renkleri giymesinde bir beis görülmediğini belirtiyor. Esin Çelebi hanımefendi de bu arada sözü alıp, eskilerde Mevlevîhânelerde kendi aralarında yapılan Semâ’larda siyah gibi, yeşil gibi, kahverengi gibi farklı renkler giyilebildiğini, bunun sebebinin de maddî imkânsızlıklardan dolayı dervişlerin birkaç adet tennûresi olmadığından, giydikleri tek tennûre ile hem vazifeli oldukları işleri yaptıklarını, hem de Semâ ettiklerini belirtiyor.

Ancak 1950'li yıllardan sonra icrâ edilen usûlüne uygun Semâ'larda birkaç istisna dışında sadece beyaz renkli tennûre giyildiğini söylüyor.

Daha sonra Bâki hocanın Mevlvî âdâbına ve Mevlvîhânedeki yaşama dair eski Mevlvîlerden verdiği örnekleri büyük bir merak ve hayranlıkla dinledikten sonra sözü yine şükürle tamamlıyor ve restore edilen İstanbul Mevlvîhânelerinin lokanta, banka şubesi, kebabçı, düğün salonu gibi taliplerinin olduğunu, en azından tam olmasa da şimdiki durumlarına da razı olduklarını belirtiyor ve zamanla buralarının anlamına daha da uygun mekânlar olarak kullanılacağını ümit ettiğini belirtiyor.

Görüşmemizin esnasında zaman zaman konuşmalara katılıp fikirlerini beyan eden İstanbul Mevlâna Eğitim ve Kültür Derneği Başkanı Abdülhamid Çakmut beye sıra geliyor. “Nereden başlasam, hangi birini anlatsam” der gibi derin

bir nefes alıp verdikten sonra söze başlıyor. “Biz dernek olarak verdiğimiz mûsıkî ve geleneksel sanatlarla ilgili kurslar haricinde Kadri Yetiş Dedenin postnişinliğinde Mukâbele-i Şerif icrâ ediyoruz. Buradaki en hassas olduğumuz konu, bu işin ehil kişiler tarafından, Hz. Mevlâna'yı ve fikirlerini benimsemiş olan kişiler tarafından icrâ ettirilmesidir. Görüyoruz, duyuyoruz, şâhit oluyoruz; aslına uygun olarak Mukâbele-i Şerif icrâ eden az sayıda insan ve gurup var. Bazıları işi popülistliğe dökmüş, uygun olmayan mekânlarda, Devr-i Veledî'den bîhaber, Selamlarından bîhaber Semâ yapıyor. Bu da tabii ki bu yüzyılların geleneğine ihanet demektir.” Devam ediyor Abdülhamit bey; “Aslı belli olan, geleneği belli olan bu kültürün heba edilmemesi gerekiyor. Vebali vardır bu işin. Günlük çıkarlarla işimize geldiği gibi kullanamayız bu mânâ dolu yolu. Bakıyorsunuz İstiklal Caddesi'nde rengarenk tennurelerle dolaşp tiyatro salonlarında yapacakları Semâ'ya davet ediyorlar insanları. Ne acı bir şey bu! Mukâbele-i Şerif bu mu? Bu kültürün esası bu mu? Edeb diyorum, ne diyeyim, Edeb yâ Hû... Bu kadar sahipsiz mi övünerek tüm dünyaya sunduğumuz bu kültür!”

Abdülhamit beyin bu anlamlı sözlerine biz de benzer ve somut örnekler vererek

katıldığımız belirtiyor ve Esin Çelebi hanımefendinin nezaketli ev sahipliğinde Gevher Çelebi'nin maharetiyle hazırlanan somata icabet edip, aslında kafamızdaki cevabı belli olan birçok soruyla evlerinden ayrılıyor.

Mevlevîhâneleri bir kenara bırakarak İstanbul'a genel olarak baktığımızda ise Dr. Emin Işık, H. Hüseyin Top, Ö. Tuğrul İnançer, H. Nur Artıran, Cemâlnur Sargut, Fatih Çıtlak, Ekrem Demirli, Mustafa Tatçı, Ahmet Şahin ve Sadık Yalsızuçanlar gibi simaların farklı kültür merkezlerinde Mesnevî Dersleri ve Tasavvuf Sohbetleri yaptıklarını görüyor ve Mesnevî Dersleri ve sohbetlerin Mevlevîhânelerde

verilmeyecekse oraların restorasyonun amacının ne olduğunu düşünmeden edemiyoruz. Ayrıca Esin Çelebi Bayru, Cemâlnur Sargut ve H. Nur Artıran gibi hanımefendilerin kendi vakf ve dernekleri aracılığı ile gerçekleştirdikleri Mevlâna ve Mevlevîlik merkezli etkinliklerin bu Mevlevîhâlerde icrâ edilmesinin de daha anlamlı olacağını düşünmekteyiz.

www.mevlana.selcuk.edu.tr

mevlana@selcuk.edu.tr

